

בית המשפט המחוזי מרכז

ת"א 770-12-07

לפני: כב' השופטת הילה גרסטל, נשיאה

הנתבעים:

1. עיזבון המנוחה ענבל עמרם ז"ל
באמצעות יורשיה על פי דין
2. חנניה עמרם
3. חבצלת עמרם
4. עומרית עמרם
5. עמית עמרם

נ ג ד

הנתבעים:

1. משטרת ישראל
2. מדינת ישראל-המשרד לביטחון פנים
3. איתן לייזר
4. בני בידני
5. ורד צברי
6. רן ורד
7. יובל שביט

פסק דין (בשאלת האחריות)

טרגדיה איומה אירעה למשפחת עמרם בליל שבת שבין 3.3.06 לבין 4.3.06 עת נרצחה ביתם, ענבל עמרם ז"ל (להלן: "המנוחה" או "ענבל") על ידי מוחמד בן טאלב ג'עידי (להלן: "הרוצח") שהגיע במטרה לגנוב את רכב המשפחה בו נהגה (להלן: "הרכב"). ענבל הייתה בת 20 בלבד במותה. הרוצח הואשם והורשע על פי הודאתו ברצח, בשוד, בחטיפה לשם סחיטה, בהצתה ובשהייה בלתי חוקית, וביום 14.11.06 נגזרו עליו בבית המשפט המחוזי בתל אביב מאסר עולם ועוד 15 שנות מאסר חופפות.

בתביעה דגן עותרים התובעים לפיצויים בגין הנזקים שנגרמו לטענתם בשל מחדליהם של הנתבעים בטיפול בפרשה, הכל כפי שיפורט להלן.

בית המשפט המחוזי מרכז

ת"א 770-12-07

צודקים ב"כ התובעים באומרים בפתח סיכומיהם (סעי' 2) כי "את הטרגדיה של משפ' עמרם ההליך המשפטי הזה לא יוכל לשנות", אך הכרעה בתביעה לטובת התובעים, יכולה, לדעת התובעים, לסייע לשינוי נורמות התנהגות המושרשות במשטרה. אעיר בנקודה זו כי ההכרעה תתקבל, לא מתוך התייחסות לטיעון זה של ב"כ התובעים אלא על-סמך התשתית העובדתית כפי שהוכחה לי, והניתוח המשפטי המתבקש.

1. רקע

- (א) התובע 1 הוא עיזבונה של המנוחה באמצעות יורשיה על-פי דין, התובע 2 הוא אבי המנוחה (להלן: "האב" או "התובע"), התובעת 3 היא אימה (להלן: "האם") והתובעות 4-5 הן אחיותיה. הנתבעת 1 (להלן: "המשטרה" או "הנתבעת") היא מעסיקתם של הנתבעים 3-7. הנתבע 3 היה בעת האירוע היומנאי התורן בתחנת משטרת פתח תקווה (להלן: "התחנה"). הנתבע 4 היה באותה עת הקצין התורן בתחנה והנתבעת 5 הייתה החוקרת בתחנה. הנתבע 6 היה הקצין התורן ביחידת משטרת ירקון. הנתבע 7 החליף בשעה 7:00 בבוקר למחרת את הנתבע 6 בתפקידו.
- (ב) בערב שבת, ה-3.3.06 חזרו המנוחה והתובעת 4 (להלן: "האחות") מבית סבתן לביתן בפתח תקווה ובשעה 21:15 הלכה האחות למסיבה. בסמוך לשעה 1:00 בלילה התקשרה האחות וביקשה שמישהו יבוא להחזירה הביתה. המרחק מבית התובעים לבית בו הייתה האחות הוא מרחק קצר, פחות מ-5 דקות נסיעה. המנוחה אמרה לאביה שהיא תחזיר את האחות ולאחר מכן תצא לבילוי עם חברותיה, אותן הייתה אמורה לאסוף.
- מנסיעה זו, שהייתה אמורה להימשך דקות ספורות – לא שבה המנוחה. המנוחה אף לא הגיעה לאסוף את אחותה, שהייתה כאמור רחוקה מרחק 5 דקות נסיעה בלבד מבית התובעים.
- (ג) בשעה 1:15, כעשרים דקות לערך לאחר שיצאה המנוחה מביתה, ומשלא הגיעה לאסוף את האחות, צלצלה האחות הביתה ושאלה מדוע לא הגיע מישהו מבני משפחתה לאספה. בני משפחת המנוחה החלו לנסות להשיגה באמצעות הטלפון הנייד שברשותה, אך לא נענו. באותה עת המתינו למנוחה גם חברותיה אותן הייתה אמורה לאסוף בדרכן לבילוי המשותף. אף הן ניסו לצלצל ולברר פשר איחורה של המנוחה, ואף הן לא נענו.

בית המשפט המחוזי מרכז

ת"א 770-12-07

- (ד) ממצאי החקירה בתיק הפלילי שנוהל נגד הרוצח העלו שבעת שהמנוחה יצאה לאסוף את אחותה הגיע הרוצח בדיוק לרחוב בו מתגוררים התובעים והבחין ברכב חונה בחנייה מתחת לבית התובעים. הרוצח יצר קשר טלפוני עם בעל מוסך בקלקיליה ממנו שמע שעבור הרכב יוכל לקבל ממנו סך של 10,000 ₪. כאשר יצאה המנוחה את ביתה ונכנסה לרכב, נכנס בעקבותיה ודרש ממנה באיומי סכין לעבור למושב הסמוך למושב הנהג. המנוחה צייתה לדרישתו והרוצח, שהתיישב במושב הנהג, החל בנסיעה שבדיעבד התברר שהייתה נסיעת המוות של המנוחה.
- (ה) משלא הצליחו בני המשפחה ליצור קשר טלפוני עם ענבל, התקשרה האם בשעה 1:42 לפנות בוקר למוקד הנתבעת ודיווחה על העדרותה. המוקדנית שוחחה עם האם וניסתה אף היא להתקשר לטלפון הסלולארי של המנוחה. משלא נענתה, מסרה המוקדנית לאם את מספר הטלפון של התחנה וביקשה ממנה ליצור עימם קשר כעבור כחצי שעה. במקביל פנו התובעים 2-3 (להלן: **"ההורים"**) טלפונית לבתי החולים באיזור מגוריהם כדי לברר האם נתקבל מידע כלשהו אודות ענבל. האב אף הזמין מונית ונסע בה אל האחות להביאה הביתה ולבדוק אם ארעה תאונה בדרך לשם, אך ענבל לא נמצאה גם שם.
- (ו) האב אסף את האחות ושב עימה לעבר ביתם במסלול נסיעה מעט אחר מתוך מחשבה שאולי ענבל בחרה לנסוע בו בדרכה לאסוף את האחות ושם תמצא. משלא נמצאה אף שם, ואף לא השיבה לצלצולי הטלפון פנה האב, בשעה 1:45 לפנות בוקר, ביחד עם גיסתו, לתחנה.
- (ז) בתחנה פנו האב וגיסתו, דודתה של ענבל (להלן: **"הדודה"**) לנתבע 3 (להלן: **"היומנאי"**) אשר סירב לטפל בפנייה לאחר שנועץ טלפונית בנתבעים 4-5 והורה לאב ולגיסה לשוב במועד מאוחר יותר. לטענת האב, נדרש ממנו לשוב לאחר 48 שעות ואילו הנתבעים גורסים שנאמר לו לשוב בבוקר למחרת. נסיונותיו של האב לפנות לבעלי תפקידים בכירים יותר בתחנה לא צלחו ולאחר דין ודברים קולני עזבו והאב והדודה את שטח התחנה.
- (ח) לאחר שיצא את התחנה פנה האב לקרוב משפחה, מר ישראל בדוח (להלן: **"מר בדוח"**), המשרת במשטרה, ובסיועו הצליח, לאחר כשעתיים, להביא לקבלת תלונתו בתחנה. בשעה 3:55 לפנות בוקר, לאחר למעלה משעתיים וחצי מרגע העלמותה של

בית המשפט המחוזי מרכז

ת"א 770-12-07

המנוחה, התקבלה התלונה ונרשמה הודעתו של האב בדבר העדרותה של המנוחה על ידי היומנאי.

(ט) בסביבות השעה 4:00 לפנות בוקר, בוצע איכון של מכשיר הטלפון הסלולארי של המנוחה והאיכון הצביע על המצאותו בשטח פתוח, בשדה בור, סמוך לאתר פי גלילות. עסקינן בשדה שומם, במקטע בכביש 5 בין צומת מורשה לבין צומת גלילות מצפון, דרך נמיר ממערב, ממזרח דרך איילון ומדרום שכונת רמת אביב ג' בתל אביב.

(י) בשעה 5:30, כ-4 שעות לאחר העלמה של המנוחה, יצא מר בדוח, לבדו, ברכבו הפרטי מהתחנה לאזור בנסיון לאתר את הרכב, אך רכבו לא תאם את תנאי השטח והוא לא הצליח לאתר את הרכב. במקביל ניסה מר בדוח לדאוג שיוזנק מסוק לצורך סיוע בחיפושים. בתשובה נמסר לו, על ידי שוטר מתחנת ירקון, שלא ניתן יהיה להזניק מסוק עד אור ראשון של בוקר. אעיר כבר עתה כי התובעים טוענים שאין כל מניעה שיוזנק מסוק בשעות הלילה כיוון שיש לו היכולת לראיית לילה.

(יא) אלא שאף משהפציע אור ראשון בשעה 05:30 לערך לא הוזנק מסוק. רק שעתיים וחצי לאחר מכן, בשעה 7:58 ניתן האישור להזנקת המסוק. המסוק המריא לאוויר בחלוף שעה מרגע מתן האישור, בשעה 8:54 בבוקר. מספר דקות לאחר עלייתו לאוויר, מעט לאחר השעה 9:00 בבוקר, איתר המסוק את הרכב והפנה את מר בדוח וניידת המשטרה למקום שם נמצאה ענבל ברכב דקורה בצווארה. צוות נט"ן שהגיע למקום ניסה לבצע במנוחה החיאה אך נאלץ לבסוף לקבוע את מותה.

(יב) על פי עדות הרוצח, כשהבין שהמנוחה מנסה לברוח מהרכב דקר אותה בצווארה. כמו כן העיד הרוצח ששעה שעזב את המנוחה היתה היא עוד בחיים, נשמה, היה לה דופק וטמפרטורת גופה היתה חמה. יצויין, שהרוצח ניסה לטשטש את עקבותיו ולשם כך ניסה להצית את הרכב בו נמצאה המנוחה אך נסיונו לא צלח והוא נטש את המקום.

(יג) לאחר מותה של המנוחה, מינה מפקד מרחב השרון דאז, תנ"צ מנשה ארביב, את ראש לשכת החקירות במרחב, רפ"ק משה רגב, לערוך חקירה פנימית אודות התנהלות הנתבעת במקרה דנן ובדיקת תלונות התובעים באשר לאופן הטיפול בהם

בית המשפט המחוזי מרכז

ת"א 770-12-07

(להלן: **"החקירה הפנימית"**). החקירה הפנימית העלתה שורה של ליקויים בתפקוד התחנה אך לא נמצא קשר בין ליקויים אלו לבין מותה של המנוחה.

(יד) ביום 22.10.07 הגישו התובעים התובענה דין לבית המשפט המחוזי בחיפה. מאוחר יותר הגישו בקשה לנשיאת בית המשפט העליון להעברת הדיון לבית משפט זה, ולמרות התנגדות ב"כ הנתבעת, הורתה הנשיאה ביום 26.11.07 על ההעברה כמבוקש. אחר שנסיונות להביא הצדדים להסכמה לא צלחו, הסכימו ב"כ הצדדים על פיצולו של הדיון כך שראשית יוכרעו שאלת האחריות והקשר הסיבתי. משהסתיימה שמיעת העדים, וביום 2.8.10 נשמעו הסיכומים בעל פה, הגיעה עת ההכרעה.

2. טיעוני הצדדים

טענות התובעים:

(א) טענתם המרכזית של התובעים היא כי הנתבעים הם האחראים למותה של המנוחה, מאחר שאם היו פועלים כפי שהיה עליהם לפעול, ניתן היה לאתרה מבעוד מועד ולהצילה. האב מדגיש גם את היחס שניתן לו עת פנה לראשונה לתחנה, בעיקר מצידו של היומנאי. ואתייחס לכך בהמשך.

(ב) התובעים מבססים את טענתם האמורה על כמה אדנים, בין היתר, טענים הם שעל פי עדויות שנגבו מאוחר יותר מהרוצח, לו היה היומנאי נענה לבקשותיו של האב והיה נעשה איכון של מיקום הטלפון ניתן היה לאתר את מיקומה של המנוחה וניתן היה להצילה. לפי כתב האישום שהוגש נגד הרוצח בין השעות 1:30 ל- 1:45 טעה הרוצח בכיוון נסיעתו והגיע למקום בו השאיר את המנוחה למותה, שם גם נמצאה לבסוף ברכב. על פי עדויות הרוצח, הסיט הוא את הרכב אל אותו שדה בו השאיר את המנוחה מאחר שראה ניידת משטרה וחשש ממנה. אותה ניידת יכולה הייתה, לטענת התובעים, לאתר את הרכב בקלות ולהציל את חיי המנוחה לו אכן היה מאוחר מיקומו של הטלפון.

(ג) כאמור, לאחר שמר בדוח התערב ונעשה איכון למכשיר הטלפון סמוך לשעה 4:00 לפנות בוקר ידעה הנתבעת את מיקומה של המנוחה, שדה נטוש ללא כל כביש המוביל אליו, וללא מבנים, ומידע זה היה אמור להבהיר למשטרה, שהמנוחה

בית המשפט המחוזי מרכז

ת"א 770-12-07

מצויה במצוקה ועסקינן במצב חירום אליו יש להקצות מיידית כוחות חירום מטעמה לשם הצלתה. התובעים טוענים שגם בנקודת זמן זו, לאחר איכון הפלאפון, דבר לא נעשה, למעט הודעה שנשלחה לתחנת ירקון. הנתבע 6 לא דאג לביצועם של חיפושים באיזור בו אותר הטלפון הנייד, כך גם לא עשה הנתבע 7. גם בחלוף הזמן, משלא נעשה כל שינוי במיקומו של הטלפון הסלולארי (שכן חברת הסלולאר המשיכה לבצע מעקב אחר המכשיר ונמצא שהוא מצוי במקום קבוע), לא דאגו הנתבעים אפילו להוצאת רכבים משטריים ואף מסוק משטרי למקום לחפש אחר המנוחה ורכבה. אף לא רכב משטרי אחד הוזעק לחפש אחר המנוחה. כך, גם בשעה 5:30, לאחר שיצא מר בדוח לחפש בגפו אחר הרכב, וניסה לגרום שיוזנק מסוק, הוא נענה שלא ניתן יהיה להזניקו עד לאור ראשון. גם לאחר שניתנה ההוראה להזנקתו, בשעה 7:58 (בעוד הזריחה החלה בשעה 6:00 בבוקר) המריא המסוק אך בשעה 8:54 בבוקר ואז איתר במהרה את הרכב בו נמצאה המנוחה דקורה בצווארה.

(ד) טענה מרכזית של התובעים המהווה סלע מחלוקת רציני ביותר ביניהם לבין הנתבעת היא טענתם שבעת שנמצאה המנוחה היא הייתה עדיין בחיים, ולכל הפחות הייתה בחיים עד השעה 06:30, טענה המבוססת על עדויות אליהן אתייחס בהמשך.

(ה) עוד טענו התובעים (טענה שנזנחה על-ידיהם בסיכומיהם) שעצם שהותו של הרוצח בשטחי מדינת ישראל ואי מניעת כניסתו לשטחה, הם מחדל ורשלנות מטעם הנתבעים. הרוצח, תושב השטחים, בעל עבר פלילי שכניסתו לשטחי מדינת ישראל נאסרה שהיה מצוי ב"רשימה השחורה" של שירותי הבטחון, ואף נתפס בעבר על ידי הנתבעת, שוחרר פעם אחר פעם. ואף כחודש לפני המקרה דן נתפס הרוצח בגין מעורבותו בשוד מזויין של מונית אך שוחרר ממעצר.

(ו) לטענת התובעים פעלו הנתבעים ברשלנות בטיפולם בפנייתו של האב. לשיטתם, כבר שהגיע האב לראשונה לתחנה היו בידי הנתבעים די נתונים שחייבו נקיטת פעולה מצידם. ודאי שהיה עליהם לפעול עת נמסר להם מיקומו של הטלפון באמצעות האיכון שבוצע. לשיטת התובעים, מחדליהם של הנתבעים הם שהובילו למותה הטרגי של המנוחה תוך שהם נוהגים בתובעים באופן מזלזל ופוגע.

ממשיכים התובעים וטוענים שאף לאחר שהנתבעים החלו בטיפול, הם עשו כן באיטיות ובסרבול ונמנעו מביצוע הפעולות בדחיפות הנדרשת. כן נהגו הנתבעים

בית המשפט המחוזי מרכז

ת"א 770-12-07

בניגוד להנחיות של פתיחת חקירה מייד עם קבלת התלונה בדבר העדרות בנסיבות המקרה דנן.

(ז) התובעים מציינים בכתב התביעה גם שממצאי החקירה הפנימית העלו שהנתבעים נהגו בניגוד להנחיות לפתיחה בחקירה מיידית במקרה של העדרות. כן נקבע שהחקירה נפתחה באיחור של כמה שעות. בהתאם לממצאי החקירה הועמדו היומנאי ונתבעים 4-5 לדין משמעותי שבסופו הועברו מתפקידם. התובעים טוענים שיש לראות בממצאי החקירה הפנימית כהודאת בעל דין באחריות ובחבות.

(ח) לסיכום, טוענים התובעים שהנתבעים במעשיהם, או לחילופין במחדליהם, הפרו את חובת הזהירות הנדרשת מהם באופן שעוולו כלפיהם בעוולת הרשלנות הקבועות בסעיפים 35 ו-36 לפקודת הנזיקין [נוסח חדש], תשכ"ח-1968 (להלן: **"פקודת הנזיקין"**). לשיטת התובעים, הפרו הנתבעים גם חובות חקוקות נוספות וכתוצאה מהפרות אלו נגרמו לתובעים נזקים נפשיים וכלכליים רבים. התובעים צרפו, כתמיכה בטענותיהם, את חוות דעתו של ד"ר משה סטולר, פסיכיאטר מומחה, שבדק את ההורים וקבע שיעור נכות נפשית בגובה 50% לכל אחד.

טענות הנתבעים:

(א) הנתבעים טוענים שתלונות על העדרות קצרה, כבמקרה דנן, של בגירים בגילה של המנוחה הם עניינים שכיחים וברוב המקרים יוצרים "הנעדרים" קשר טלפוני עם המתלוננים או חוזרים לבתיהם זמן קצר לאחר הגשת התלונה. הנחיות הנתבעת קובעות שכאשר מדובר בנעדר בגיר, ההחלטה בדבר הגדרתו "כנעדר לטיפול מייד" או "נעדר שאינו לטיפול מייד" נתונה לשיקול דעתו של החוקר. אם מדובר בנעדר שאינו לטיפול מייד על החוקר להחליט תוך 48 שעות על מועד פתיחת החקירה.

(ב) הנתבעים מאשרים שסמוך לשעה 2:00 הגיע האב יחד עם גיסתו לתחנה במטרה למסור הודעה על העדרות המנוחה, אך לטענתם במועד זה לא הייתה כבר המנוחה בין החיים. עת הגיע האב, הנתבעת 5 היתה לקראת סיום משמרתה, היתה היא עסוקה בטיפול בעדות של הורים על מעשה תקיפה ומאחר שהנתבע 4, עימו שוחח היומנאי, סבר שאין מדובר באירוע של נעדרת לטיפול מייד, הונחה היומנאי לבקש מהאב להגיע בבוקר למסור הודעה בתחנה. או אז עזבו האב וגיסתו את התחנה. הנתבעים 3-5 מציינים שאין בסמכותם לבקש שיבוצע איכון לטלפון הנייד ללא צו

בית המשפט המחוזי מרכז

ת"א 770-12-07

מבית המשפט ושסמכות זו נתונה אך לראש ענף חקירות. נוכח רגישות הנושא, סמכות זו אינה מופעלת כדבר שבשגרה ואין לראות באי ביצוע האיכון במועד הפנייה הראשונית מצד האב כרשלנות מצידם של הנתבעים.

(ג) בשעה 3:45 לאחר שמר בדוח התקשר לקצין התורן הגיעו האב והדודה בשנית לתחנה ונגבתה מהם עדות בדבר האירוע. לטענת הנתבעים, מייד בתום גביית העדות החלו החיפושים אחר המנוחה באזור מגוריה כמו גם פנייה למפקדת התורנית המרחבית כדי להתחיל בהליך קבלת האישורים לביצוע פעולת האיכון הטלפוני. הנתבעים מציינים גם שהליך איכון ללא צו בית משפט אינו נעשה כדבר שבשגרה מחשש לפגיעה בפרטיות. בסמוך לשעה 5:00 לפנות בוקר נמסר לקצין התורן שהרכב נמצא באזור פי גלילות. בעקבות מידע זה החלו שוטרי מרחב ירקון בביצוע סריקות נרחבות בכל השטח שבגבולות האיכון ואף מעבר לו, כמו גם תחקורו של מאבטח מתקן "פי גלילות" שמסר שלא הבחין בדבר. הנתבעים מציינים שמדובר בתנאי חורף בהם השטח היה בוצי, קשה למעבר וחשוך. בשעה 8:27 ניתנה הוראה להזניק לאוויר מסוק לסייע לכוחות המחפשים. בשעה 9:35 התקבל דיווח מהמסוק על איתור הרכב והוזמנה ניידת טיפול נמרץ שהגיעה למקום והמנוחה נמצאה ברכב ללא רוח חיים. משכך, טוענים הנתבעים מרגע שהתקבלה פנייתו של מר בדוח בוצעו כל הפעולות האפשריות כדי לאתר את הרכב.

זאת ועוד. לשיטת הנתבעים, אף לו היתה מתקבלת תלונתו של האב בשעה 2:00 לפנות בוקר, כשהגיע לראשונה לתחנה, וכל פעולות הנתבעת היו מבוצעות באופן מיידי, גם אז לא ניתן היה להציל את חיי המנוחה שנפטרה בסמוך לחטיפתה.

(ד) למקום מציאת הגופה הגיע בשעה 11:15 פרופ' היס, הרופא הראשי של המכון לרפואה משפטית באבו כביר, שבדק את גופת המנוחה. פרופ' היס קבע שהמנוחה נפטרה בין שש לתשע שעות לפני זמן הבדיקה בכפוף לחום ששרר ברכב כתוצאה משריפתו על ידי הרוצח (דבר המשפיע על מהירות התקררות הגופה). כן קבע פרופ' היס בחוות דעתו שהמנוחה "**דיממה מפצע הדקירה בצוואר במשך שניות או עשרות שניות לפני איבוד הכרתה**".

(ה) משכך, טוענים הנתבעים, לאחר שנודע שהרוצח דקר את המנוחה דקירה קטלנית בעורק ראשי בצווארה מייד בסמוך לחטיפתה ובהסתמך על אופי הפציעה, אין מנוס מלהסיק שהמנוחה נפטרה זמן קצר לאחר הדקירה וככל הנראה עוד טרם פניית

בית המשפט המחוזי מרכז

ת"א 770-12-07

ההורים למשטרה. נוכח האמור, אף אם נמצאו ליקויים בדוח החקירה הפנימית בדבר הטיפול בפנייתו של האב, אין בכך כדי להצביע שניתן היה למנוע את מותה של המנוחה לו פעלו בדרך אחרת. על כן לא ניתן להטיל עליהם אחריות לקרות האירוע או לתוצאותיו.

(ו) לסיכום, מציינים הנתבעים שאף אם נמצאו ליקויים בעבודתם, אין כל קשר עובדתי או סיבתי בין ליקויים אלה לבין מותה של המנוחה. לחילופין, טוענים הם שמעשיו של הרוצח, אותם לא ניתן היה לצפות, ניתקו כל קשר סיבתי בין מחדליהם, לכאורה, לבין התוצאות הקשות של האירוע. היינו, מעשיו של הרוצח הם בבחינת "גורם זר מתערב".

3. דיון והכרעה

(א) הנתבעים אינם כופרים בעובדה שהתנהלותם בין השעות 02:00 – 03:40, ובין השעות 06:30 – 08:27 לא הייתה תקינה (דברי עו"ד פורגש בעמוד 107). טענתם היא, כאמור, שאין קשר סיבתי בין התנהלות לקויה זו לבין מותה של ענבל, שנגרם, לטענתם, באופן מיידי ועוד טרם הגעת האב והדודה לתחנה. כדי להכריע במחלוקות שבין הצדדים עלי לבחון בראש ובראשונה אם ניתן לקבוע את שעת המוות. לשם כך, יש לבדוק את סימני המוות השונים (צפידה, חום הגופה, כתמי מוות ועוד) כפי שהוצגו והוכחו על-ידי העדים השונים, יש לבחון מהו המנגנון שהביא למותה של ענבל, ולאחר שאקבע מהי התשתית העובדתית שהונחה לפני, אצטרך לבחון אם ניתן היה למנוע המוות לו הייתה התנהלותם של הנתבעים – תקינה.

אלא שבטרם בחינת כל הנ"ל, אתייחס בכל זאת, בקצרה יחסית, להתנהלות הנתבעים כלפי משפחת עמרם באותו לילה טרגי. לא ניתן שלא להתייחס לכך, למרות הודאתם בליקויים בהתנהלות זו.

התנהלות הנתבעים כלפי משפחת עמרם בליל האירוע

(ב) בליל שבת, בסמוך לשעה 02:00 לפנות בוקר (4.3.06) הגיע האב ביחד עם הדודה, דורית בדוח, למסור תלונה על היעלמה של ענבל. כאמור, ענבל הייתה אמורה לקחת את אחותה הצעירה ממסיבה מרחק 5 ד' נסיעה לערך ולהחזירה הביתה. היא יצאה

בית המשפט המחוזי מרכז

ת"א 770-12-07

את הבית בשעה 00:55 ולא הגיעה לאסוף את האחות. בני המשפחה חרדו מאוד לגורלה, ולנוכח הנסיבות היתה הצדקה מלאה לחרדה זו שלהם. בעת שהגיעו האב והדודה לתחנת המשטרה, שימש מר איתן לייזר כיומנאי.

לטענת האב, עת הגיע לתחנה ופנה ליומנאי אמר ושב ואמר והדגיש שוב ושוב שהמנוחה היא בחורה אחראית שלא יתכן שנעלמה כך סתם מבלי להודיע לאיש, כאשר יצאה מביתה במטרה מוגדרת להחזיר את אחותה הביתה. כמו כן הוסיף האב ואמר ליומנאי שלמנוחה טלפון נייד ושניתן לקבל מחברת הטלפון הסלולארי איכון של מיקום הטלפון, אך ורק על פי פנייה של המשטרה לחברת הסלולאר. אולם היומנאי, כנראה על פי הוראת הנתבעים 4 או 5 נמנע מלעשות כן ואף נהג בו ביחס מזלזל שלא לומר מחפיר ודרש ממנו להמתין 24 שעות, עד לקבלת תלונה. היומנאי אף צעק על האב ואיים עליו שאם לא יעזוב מיידית את המקום ידאג לעוצרו בגין הפרעה לשוטר במילוי תפקידו.

האב ודורית גוללו בפני מר לייזר את דאגתם העצומה. מר לייזר פנה לחוקרת התורנית, גבי' ורד צברי, ששהתה בקומה השניה, וסיפר לה על האירוע. החוקרת השיבה לו, על פי עדותו, שהמשמרת שלה הסתיימה כבר, ושימסור למשפחה להגיע בבוקר. החוקרת, לטענת מר לייזר, סרבה לדבר עם המשפחה עצמה. מר לייזר טלפן לקצין התורן, בני בידני, שעל-פי דבריו אמר לו לשוב לחוקרת ולבקש לגבות עדות, אלא שלייזר סירב לשמש "כדור פינג-פונג" וכתוצאה מכך, אף אחד מהם לא דיבר עם החוקרת, ובידני הורה ללייזר לומר למשפחה לשוב בבוקר, כך אכן נעשה. להפתעתו של מר לייזר, הופיעה החוקרת במשרדו כעבור 15 דקות אלא שהמשפחה עזבה קודם לכן.

ורד צברי עצמה העידה בתצהירה נ/16 כי הפניה אליה נעשתה לאחר סיום המשמרת שלה, אלא שלטענתה הייתה עסוקה באותה עת בתלונה אחרת ולכן אמרה ללייזר שתדך כשתסיים ושהוא ייתן בינתיים מענה ראשוני. היא אכן ירדה כפי שהבטיחה. ורד צברי סותרת את דבריו לייזר וטוענת שלא אמרה לו להגיד למשפחה לשוב בבוקר (עמ' 127).

עולה שקיימות גרסאות סותרות בין לייזר לצברי, דהיינו, מישהו מהם אינו אומר אמת.

האירוע בתחנה היה מלווה בצעקות בין לייזר לבין הדודה, תוך שהוחלפו ביניהם דברים קשים, על כך העידו לייזר ובני בידני, אך ורד צברי, ששהתה בבניין, טענה לפני שלא שמעה צעקות אלו.

קבלת התלונה התאפשרה כאמור רק בעקבות כך שכעבור כשעה, טלפן לתחנה ישראל בדוח, קרוב משפחה של משפחת עמרם, העובד במשטרה, ולאחר שיחה של

בית המשפט המחוזי מרכז

ת"א 770-12-07

בדוח עם הקצין התורן – ניתנה הוראה של הקצין, המשפחה שבה לתחנה ומר לייזר גבה את ההודעה מהאב (בסביבות השעה 04:00) (מוצג נ/1 על נספחיו).
אין צורך להכביר מילים על העיוות הנוראי בכך שאזרח מן השורה אינו מצליח להגיש תלונה במשטרה על נעדרת אלא רק באמצעות קשרים ופרוטקציה.

לית מאן דפליג שעל-פי נוהל 14.01.29 "טיפול המשטרה באיתור נעדרים ובזיהוי אלמונים" (מוצג 14 למוצגי ההגנה) – חייב חוקר לקבל הודעה על היעדרות אדם ולרשום אותה מיד (סעי' 3(א) לנוהל).
אם הנעדר הוא נעדר לטיפול מייד, יש לפתוח תיק נעדר "והיחידה תחל בחקירת ההיעדרות במהירות המירבית, לרבות ביצוע סריקות וחיפושים".
"נעדר לטיפול מייד" מוגדר בסעי' 1(ב) לנוהל בין היתר "כל אדם שקיימת סכנה לחייו".

במקרה דנן, כבר בנקודת הפתיחה כשל המערך – שכן, היה על היומנאי לקבל התלונה מיד, ובנסיבות כפי שתוארו לו, דהיינו, שמדובר בבחורה צעירה, אחראית, שיצאה מביתה לאסוף את אחותה הצעירה, מרחק כ- 5 ד' נסיעה, מתוך כוונה להחזירה ולנסוע לאסוף את חברותיה לבילוי בתל-אביב, היה צריך הגורם המוסמך, בין אם היומנאי ובין אם אדם אחר, לסווג את ענבל כ"נעדר לטיפול מייד" ולפעול על-פי האמור בסעי' 3(א)(3) לנוהל, במהירות המירבית.

כפי שאמר מר לייזר בחקירתו הנגדית (עמ' 18): **"בדיעבר ברור לי שהייתי צריך לקבל את התלונה במייד ומישהו אחר היה מחליט מתי לפעול. אני מודה שהייתי צריך לגבות הודעה וטעיתי"**.

גם פקד סימה דרעי, ראש משרד חקירות בתחנה, הגישה תצהיר (נ/6) ובו ציינה כי היה על השוטר לגבות הודעת המשפחה עם הגיעה לתחנה, להתחיל בביצוע פעולות בירור ראשונות – לא כולל איכון והזנקת מסוק – וליידע את הגורמים המקצועיים, דהיינו, אותה, את גיל פרידמן או את מפקד התחנה (עמ' 76). ורד צברי הייתה צריכה לעשות את זה ודבר זה לא נעשה.

איכון, לדברי דרעי, נעשה לאחר שהפעולות הראשוניות לא הניבו תוצאה, ועל-פי התרשמות החוקר: הזנקת מסוק מבוצעת רק לאחר מיצוי הליכי החקירה ההכרחיים, לרבות סיורים באמצעות ניידות, ורק אם החוקר מגיע למסקנה שיש צורך.

פקד דרעי טענה שלא הייתה מודעת כלל לאירוע מאחר ששהתה בבית שאן, אלא שבמהלך הבאת הראיות הוכח שבני בידני טלפן אליה ב-06:41. משנשאלה על כך בעדותה, השיבה שאינה זוכרת.

בית המשפט המחוזי מרכז

ת"א 770-12-07

פקד דרעי אישרה שהיה צריך להתחיל לטפל בפעם הראשונה "אין ספק שהטיפול בשעה 2:00 לא היה טוב".

לא ארחיב עוד את פירוט הסתירות שהתגלו במהלך העדויות לפני בין הנתבעים השונים לבין עצמם ועד כמה התמונה שהצטיירה הייתה עגומה, מאחר שכאמור, אין צורך בכך לנוכח הודאת הנתבעים בכשלים בטיפול. אין ספק כאמור שהטיפול היה לקוי, וללא קשר לתוצאות ההליך דנן, ראוי היה שהתנהלות כזו לא תחזור על עצמה.

שעת המוות

(ג)

סלע המחלוקת העיקרי בין הצדדים נוגע לשעת המוות, שכן, כפי שצוין, אם ענבל מתה בסמוך ליציאתה מהבית, לא ניתן יהיה לייחס לנתבעים אחריות למותה, ואילו אם מתה כעבור מספר שעות – ייתכן שהאחריות אכן מוטלת על הנתבעים, בכך שלא מנעו את מותה למרות שהדבר היה בידיהם. בהתאם לכך – טענת התובעים היא שענבל נפטרה בשעות הבוקר, ולא יותר משלוש שעות לפני מציאתה (היא נמצאה קצת לאחר 09:00 בבוקר), ואילו טענת הנתבעים היא שענבל מתה בסמוך מאוד ליציאתה מהבית.

שני סוגי ראיות הוצגו לי לשם קביעת שעת המוות :
הסוג הראשון – עדויותיהם של אנשים שהיו בזירת האירוע או בקשר עם זירת האירוע בזמן אמת.
הסוג השני – עדויות מומחים אשר מסיקים, בדיעבד, את שעת המוות, מממצאים שונים לרבות מנגנון המוות, ומצב הגופה בעת מציאתה.

אתייחס לסוגי העדויות אחד לאחד :

הסוג הראשון – האב מתאר בתצהירו ת/3 כי שמע במו אוזניו, כ- 8 שעות לאחר שנעלמה ביתו, כי "מצאו אותה בחיים ומנסים להציל אותה" (סעי' 3).
ובהמשך, בסעי' 86-88 מוסיף הוא ששמע ברשת הקשר כי היא עדיין נושמת, היא מחוסרת הכרה ויש לה דופק חלש מאוד.
גם מר ישראל בדוח, שנכח בזירת האירוע, מציין בתצהירו (ת/5) כי נאמר לו על ידי השוטר בורה רצון שהחובשים אומרים שיש לענבל דופק חלש והוא עצמו ראה שניסו להחיותה משך 10 ד' (סעי' 24).

בית המשפט המחוזי מרכז

ת"א 770-12-07

השוטר בורה רצון שהגיע למקום ציין בתצהירו נ/20 כי כשראה את ענבל, היה ברור לו שהיא ללא רוח חיים, והזמין אמבולנס, אך החובש שהגיע ובדק אותה אמר שיש לה דופק חלש והחל בניסיון החייאה שלה.

השוטר בורה רצון דיווח בקשר שענבל נמצאה בחיים עם דופק חלש מאוד. בדוח פעולה שמלא בורה רצון בסמוך לאירוע (נספח "א" ל-20/נ) ציין הוא שאחד החובשים אמר שענבל עדיין נושמת ויש דופק חלש. על גרסה זו חזר השוטר רצון בחקירתו הנגדית (עמ' 173) עת אמר שהחובש שם יד כדי לבדוק דופק, והחליט שהיא בחיים. לכן גם כל הטיפול נעשה בעדינות.

למרבה הפלא, העד רס"ב רוני מנחם אמר בעדותו לפני באופן נחרץ כי אין זה נכון שהיה מצב שהודיעו שענבל נושמת, והאב כנראה טועה אם הוא אומר ששמע זאת בקשר (עמ' 121). אני קובעת כמובן שדברים אלה אכן נאמרו.

הטייס ויקטור קיראל שהיה הראשון שהגיע לרכב בו נמצאה ענבל, ציין, לעומת זאת, בתצהיר עדותו הראשית נ/21, כי כשפתח לראשונה את דלת הרכב הריח "ריח של מוות", אותו, לטענתו, הוא מכיר משירותו הצבאי כטייס מסוקים. הוא בדק ולא מצא שהיא נושמת, וכן לא מצא דופק. לדבריו, היא הייתה קפואה, ידיה כחולות, ובפיה קצף מעורב בדם. בדוח נתוני גיחה שצורף לתצהירו ושנכתב בסמוך לאירוע ציין אמנם שהיה ריח חריף של מת, אך לא ציין שבדק נשימה או דופק. ובעדותו לפני, בעמ' 182, הוסיף נדבך נוסף, שלא היה קודם לכן, והוא שהוריד את הכפפה הימנית, וניסה לגעת בה. הכל לטענתו היה כחול וקפוא והוא לא הצליח למצוא דופק. גם נשימה לא מצא.

עדותיו זו הופרכה על-ידי עדות החובשים, כפי שיפורט להלן, וכפי הנראה הוא שגה בהבנת המצב.

החובשת ברוריה וולמן העידה (עמ' 46) כי היא זו שניגשה ראשונה מהצוות הרפואי אל ענבל, הרימה אותה למצב ישיבה, ראתה דימום מאיזור האף. לדבריה "כאשר הרמתי אותה עלו בועות אוויר מהבטן וכאשר שמתי לב שיש סימני חיים, השכבתי אותה מחוץ לאוטו והתחלתי מייד בפעולות החייאה" (שורות 30-32).

בניגוד לדברי הטייס קיראל, העידה גב' וולמן שהגופה הייתה רכה (עמ' 47 שורות 10-6) ושהנחת העבודה הייתה שיש לענבל דופק לא סדיר (או חלש) הגם שהיא אינה זוכרת את הדופק אלא את בועות האוויר (עמ' 48). היא עצמה לא בדקה דופק.

בת/9 – צוין בכתובים, "דופק לא סדיר", והמסמך חתום על ידי ברוריה ועל ידי דניאל שטיינברג, המתנדב שהכריז שיש דופק חלש, אך לא זכר דבר מהאירוע בעדותו לפני. לא זכר שאמר שיש דופק, וטען בעדותו שלא סביר בעיניו שאמר זאת. אך, כאמור, הדברים אכן נאמרו על ידי דניאל – וחבל שבחר לנקוט בעדותו גישה

בית המשפט המחוזי מרכז

ת"א 770-12-07

כזו. התנצלותו בתום עדותו על כי לא זכר, אינה יכולה לכפר על התהיות ששכחה טוטאלית תמוהה זו עוררה.

יצוין עוד כי הרוצח עצמו העיד שכשעזב את הרכב הייתה ענבל עוד בחיים. שעת העזיבה אינה ידועה, כפי שגם שעת הדקירה אינה ידועה. ב"כ המדינה בסיכומיהם מייחדים פרק שלם להודעות הרוצח (עמ' 7-8) ומצטטים מהודעותיו את התיאורים הנוגעים לדקירה ולצורת הישיבה, אך מתעלמים מדברי הרוצח שכשעזב את הרכב – ענבל הייתה בחיים, ומשום מה לא מזכירים זאת כלל.

על סמך עדויות אלו לא ניתן לקבוע אם ענבל היתה בחיים בעת שנמצאה, אם לאו. אך באותה מידה לא ניתן לקבוע גם שענבל לא היתה בחיים בעת שנמצאה. קיימות עדויות שלפיהן היא נמצאה מחוסרת הכרה ועם דופק חלש, ולעומתן עדויות שלפיהן נמצאה ללא רוח חיים. אם אלו היו העדויות היחידות, הייתי נוטה לקבוע כי ענבל אכן היתה בחיים בעת מציאתה, מאחר שכך סברו חובשת מד"א ומתנדב במד"א שנסיונם עולה על נסיונו של הטייס קיראל, כמובן. מסקנתי זו היתה מתחזקת בשל העובדה שהוכח שבעת מציאתה של ענבל לא היה גופה במצב של "צפידת מוות" ועל כך העיד הרופא שהיה בצוות האמבולנס, ד"ר גריגוריב ולנטיין. לא היתה צפידה כלל, ולא היה קושי להכניס את מכשיר ה-Airway, מה שמוכיח שגם בשרירים הקטנים בהם קיימת צפידה לכתחילה, לא היתה כל צפידה (על נושא הצפידה ארחיב בהמשך).

אין ספק גם שעדות הרופא עדיפה על עדות הטייס קיראל בנקודה זו. ב"כ הנתבעים מייחסים חשיבות רבה בסיכומיהם לכך שלטענתם, ענבל לא זזה מרגע הדקירה ועד מציאתה, אלא שטענה זו לא הוכחה. אמנם, אין מחלוקת שהיא נמצאה כפופה קדימה וראשה מוטה לצד ימין, וכפי שציין הרוצח (מוצג 12 גיליון 5), כך הייתה במהלך הדרך, אלא שאין בכך כדי להביא לקביעה שהיא אכן לא זזה כלל, או להבהיר פשר ישיבה כזו – היכולה לנבוע מהכאב, מהפחד, מעילפון כתוצאה מהאירוע, ועוד.

אלא שכאמור, קיים סוג עדויות נוסף, אשר אמור להבהיר את התמונה הלא ברורה שהצטיירה מעדויות האנשים שנכחו בזירת האירוע.

הסוג השני – עדויות המומחים :

מטעם התביעה הוגשו חוות דעת של הפתולוג ד"ר חן קוגל, והמומחה לכלי דם, פרופ' זליקובסקי.

בית המשפט המחוזי מרכז

ת"א 770-12-07

מטעם ההגנה הוגשו חוות דעת של הפתולוג פרופ' יהודה היס, ופרופ' אברהם ריבקינד.
כל המומחים העידו לפני.

אתייחס לכתחילה לחוות הדעת של פרופ' היס. פרופ' היס הגיע לזירת האירוע בשעה 11:15 והחל את בדיקתה של ענבל בשעה 11:30.
בחוות דעתו הראשונה מיום 8.3.06 (נ/24), מפרט פרופ' היס את הממצאים מזירת האירוע ומציין קיומה של צפידת מוות מפותחת באופן בינוני-טוב בלסתות ובגפיים, וקיומם של כתמי מוות בצד האחורי בצבע סגול, המחווירים בלחיצה.
כן מציין הוא שטמפרטורת הגופה 32 מעלות צלזיוס, ומסקנתו היתה באותה נקודת זמן שהמוות נגרם כ- 6 שעות לפני הבדיקה (או יותר, תלוי בחום בתוך הרכב), דהיינו, בסביבות השעה 05:30.

בחוות דעת שניה שניתנה ע"י פרופ' היס ביום 10.4.06 (נ/25), מציין הוא שאם כתוצאה מהשריפה ברכב נוצרה עלייה בטמפרטורה, ייתכן שהמוות נגרם 8-9 שעות לפני הבדיקה, שכן, שריפה כזו יכולה היתה להאט את התקררות הגופה.
באותה חוות דעת מוסיף פרופ' היס ואומר "המנוחה דיממה מפצע הדקירה בצוואר במשך שניות או עשרות שניות לפני איבוד הכרתה". (בריאותיה לא נמצאו סימני שאיפת דם) (סעי' 12).

ביום 8.3.10 ערך פרופ' היס חוות דעת נוספת (נ/28) ובה התייחס שוב לשעת המוות.
בחוות דעת זו חרג פרופ' היס מתפקידו כפתולוג, חיווה דעתו על ראיות שונות המצויות בתיק (עמ' 4 סעי' 1), והתווכח עם חוות דעתו של ד"ר חן קוגל מטעם התובעים, כשהוא עושה שימוש במילים "אני דוחה את..." משל נדרש הוא להכריע במהימנות הראיות.

בסיכומה של חוות דעת זו, טוען פרופ' היס כי בשל הזזת הגופה ממקומה ושינוי הטמפרטורה החיצונית ששיבש את קצב התקררות הגופה, וביצוע החייאה שטשטשה את צפידת המוות וכתמי המוות "הערכת מועד המוות אינה מדויקת ומתיישבת יותר עם מוות כ-8 שעות לפני הבדיקה בשעה 11:30" (דהיינו 03:30).
עוד מוסיף פרופ' היס כי פצע הדקירה בצוואר יכול לגרום למוות אחרי דקות ספורות או עשרות דקות בודדות.

בחקירתו הנגדית לפני התברר שפרופ' היס אינו יכול לומר, אף לא בערך, מה היתה שעת המוות. בתחילת החקירה (עמ' 206) הוא אומר שהמזכר שנכתב ע"י תומר לבון (נ/29), בו נאמר מפיו, בין היתר, שענבל נפטרה בין דקות לעשרות דקות מהתקיפה, אינו נכון. לדבריו, לא יכול היה לומר לתומר לבון את שעת המוות, אלא התייחס

בית המשפט המחוזי מרכז

ת"א 770-12-07

לאיבוד ההכרה מיד עם הדקירה, אבל לא דיבר כלל על דקות או עשרות דקות. אמירה זו סותרת לא רק את המזכר של תומר לבון, אלא גם את האמור ע"י פרופ' היס עצמו בחוות הדעת (נ/28) אליה התייחסתי לעיל (עמ' 16 סעיף 2).

בעדותו לפני שב פרופ' היס פעם אחר פעם והדגיש "כל מה שקשור להערכת זמן המוות – אלו הערכות" (עמ' 208 שורה 31) ובהמשך "המומחים בארה"ב נמנעים מלהעריך את זמן המוות בכלל מאחר שזה כל-כך לא מדויק" (עמ' 209 שורות 14-13).

הטווח שנראה לו נכון, עפ"י נוסחה, שלא נזכרה בחוות-הדעת, אך נאמרה בעדות – הוא בין 5.2 שעות לפני הבדיקה לבין 10.8 שעות לפני הבדיקה, דהיינו, בין 00:50 לבין 06:10.

למרבה הפלא, בחקירתו החוזרת, שב פרופ' היס וטען שהמוות נגרם שניות ספורות אחרי הדקירה או דקות בודדות (עמ' 217 שורות 12-13). מאחר שלא ניתן להגיע למסקנה לגבי שעת המוות מדבריו של פרופ' היס, יש לבחון את הפרמטרים השונים אליהם הוא התייחס כרלוונטיים לקביעת שעת המוות, ולנסות להגיע למסקנה מהם:

(אא) צפידת המוות

הפרמטר הראשון שניתן להיעזר בו לצורך קביעת שעת המוות הוא צפידת המוות. זהו מצב בו השרירים בכל הגוף, במיוחד הרצוניים, מתקשים בהדרגה. לכתחילה, הביטוי הוא בשרירי הלעיסה מאחר שאלו שרירים קטנים (עמ' 210 שורות 11-13), בהמשך שרירי הגב, גפיים עליונים וגפיים תחתונים (עדות פרופ' היס עמ' 209 שורות 19-20).

צפידה אפשר לראות אחרי שעתיים-שלוש. צפידה בינונית מתרחשת, לטענת פרופ' היס, אחרי 5-6 שעות (עמ' 210 שורות 4-5) ומגיעה לשיא אחרי 8 עד 12 שעות בטמפרטורה של 25 מעלות. ככל שהטמפרטורה גבוהה יותר, הצפידה מהירה יותר (שם, שורות 23-24).

נתון נוסף חשוב הוא שאם נוגעים בגופה אחרי שהסתיימה הצפידה, השרירים לא מתקשים פעם נוספת (שם, שורות 28-29) ואילו אם שוברים את הצפידה לפני שהגיעה לשיאה, היא תחזור להתפתח לאחר 12 שעות אך לא תגיע לשיאה (עמ' 211 שורות 3-11).

במקרה של ענבל – מאשר פרופ' היס שני דברים:

האחד – בעת הבדיקה הייתה הגופה במצב של צפידה בינונית – עד טובה (נ/24).

בית המשפט המחוזי מרכז

ת"א 770-12-07

השניה – לא הייתה שבירה של הצפידה קודם לכן (עמ' 211 שורות 12-13).
(ואעיר שאישור זה של פרופ' היס שניתן בעדותו לפני סותר את האמור בסעי' 12 לחוות דעתו נ/28).

דהיינו, כאשר הוצאה ענבל מהרכב על-ידי החובשים, ועל-פי עדות החובשים והרופא, גופתה הייתה רכה, ללא צפידה, ולא היה כל קושי להכניס את מכשיר ה-Airway, קרוב לוודאי שמתה זמן לא רב קודם למציאתה (אם לא לאחר מציאתה), שאם לא כן, הייתה מתפתחת צפידה כלשהי והצוות הרפואי היה מדווח על כך. פרופ' היס אף אישר בעדותו (עמ' 211) כי לא הייתה שבירה של הצפידה (למקרה שייטען שהייתה שבירה כזו בעת הוצאת המנוחה מהרכב) שכן בסופו של דבר התפתחה צפידה מלאה.

פרופ' היס העיד, כאמור, גם שככל שהטמפרטורה הסביבתית גבוהה יותר – הצפידה מתפתחת מהר יותר. כלומר, אם ענבל לא הייתה בחיים בעת השריפה הקטנה שהתרחשה ברכב כתוצאה מהצתתו על-ידי הרוצח, הרי שעליית הטמפרטורה ברכב הייתה גורמת להאצת הצפידה, ומשהייתה צפידה בינונית עד טובה בלבד, המסקנה המתבקשת היא ששעת המוות מאוחרת יותר ממה שנטען על-ידי פרופ' היס עצמו ועל-ידי הנתבעים.

המסקנה העולה מניתוח פרמטר זה היא שבעת מציאתה של ענבל על-ידי הצוות הרפואי הייתה ענבל עוד בחיים או שנפטרה זמן קצר קודם לכן ולא יותר משעתיים-שלוש קודם – בשל העובדה שלא הייתה כל צפידה של גופה. ענבל הייתה ברכב, היא הוצאה והושכבה על הרצפה והוחדר לה מכשיר Airway ללא כל קושי.

אם אכן שעת המוות הייתה כנטען על ידי הנתבעים ולנוכח השריפה – הייתה חייבת להתפתח צפידה משמעותית עד מציאתה של ענבל על-ידי החובשים, ונגיעת החובשים והרופא הייתה מביאה לשבירה של הצפידה מחד גיסא, ומונעת ניסיונות החיאה – מאידך גיסא.

בב. כתמי המוות

פרמטר שני המסייע לקביעת זמן המוות הוא כתמי מוות. אלה אזורים בצבע סגול-אדום באזורי גוף תחתונים "תלויים".
התופעה קורית כתוצאה מהפסקת פעילות מחזור הדם, כשהדם מתנקז לאזורים רפויים לפי הגרביטציה, זהו תהליך שדורש זמן.

בית המשפט המחוזי מרכז

ת"א 770-12-07

את כתמי המוות רואים תוך כשעה מהמוות, חלשים ובהירים, ובמשך הזמן הם מתפתחים. ההתפתחות מסתיימת כ-12-10 שעות מהמוות. כאשר הם מצויים בתחילת ההתפתחות – הם מחוירים בעת לחץ. כאשר הם מפותחים לגמרי – הם לא מחוירים.

מחוות דעתו של פרופ' היס (נ/24) עולה כי בבדיקתו הראשונה היו כתמי מוות בצבע סגול "המחוירים בלחיצה", דהיינו, מדובר בכתמי מוות שטרם התפתחו. למחרת, היו כבר כתמי מוות קבועים ומקובעים, כמוכן.

מסקנתו של ד"ר חן קוגל בחוות דעתו (ת/10) היא כי כתמי המוות שנמצאו על המנוחה מתיישבים בסבירות גבוהה עם מוות שהתרחש פחות מ-5.5 שעות לפני הבדיקה (שהייתה כאמור ב-11:30 בבוקר), דהיינו, לאחר 06:00. לדעת ד"ר חן קוגל, המוות התרחש מאוחר יותר, וקרוב לשעה 08:00 מאחר שכתמי המוות הופיעו במקום המתאים לתנוחה החדשה של הגופה (שכיבה) ולא במקום שמתאים לתנוחת הגופה הקודמת (רכינה, ישיבה) ותופעה זו אפשרית עד 3.5 שעות ממועד המוות, דהיינו, שהמוות ארע בסביבות 08:00 בבוקר.

פרופ' היס בחוות דעתו נ/28 דוחה את טענת ד"ר קוגל בעניין זה (עמ' 8) ואומר שלבדיקה בשעה 11:30 אין רלוונטיות להערכת מועד המוות לנוכח הזזת הגופה. לטענת פרופ' היס – החישוב הנכון על-פי ההנחיות שבספר Payne James הוא עד 6 שעות קודם – דהיינו, אחרי שעה 03:30. וזאת, כאשר, מסיבה לא ברורה, הוא מונה את 6 השעות מעת מציאתה של ענבל ולא מעת הבדיקה. על-פי חישוב זה יוצא לפרופ' היס שהמנוחה מתה לאחר שעה 03:30, אלא שכוונתו כנראה ל-6 שעות מהבדיקה, ואז, גם על פי גישתו, המוות היה לא לפני 05:30.

איני מקבלת את גישת פרופ' היס, שלא הייתה עקבית, ושלפיה בשל הזזת הגופה אין רלוונטיות לכתמי המוות, סביר בעיני יותר כי ענבל אכן נפטרה בשעות הבוקר, ולכן כתמי המוות הופיעו בשעות אלו ותואמים יותר את התנוחה החדשה של הגופה, לאחר שהוצאה מהרכב והושכבה.

סבורה אני שעל-פי מצב כתמי המוות שנמצאו ע"י פרופ' היס עצמו, ניתן לקבוע שענבל מתה לאחר 06:00, וסביר להניח אף לאחר שלאחר 08:00.

חום הגופה

גג.

פרמטר נוסף לקביעת שעת המוות הוא חום הגופה. לאחר המוות, מאבד הגוף חום והולך ומתקרר. קצב ההתקררות משתנה בהתאם לנתונים שונים, והגורם המשפיע ביותר הוא טמפרטורת הסביבה.

בית המשפט המחוזי מרכז

ת"א 770-12-07

כאשר הגיע פרופ' היס לזירת האירוע ובדק את גופתה של ענבל בשעה 11:30, מצא שחום גופה בפי הטבעת 32 מעלות צלזיוס, כאשר היו 27 מעלות צלזיוס בחוץ. על-פי דבריו בבית המשפט, חום הגוף זהו המדד האובייקטיבי היחיד שיכול לסייע בקביעת שעת המוות, שכן, באופן רגיל, הטמפרטורה יורדת במעלה לשעה, דהיינו, אם חום הגוף הנורמלי נע סביב 37 מעלות, חמש מעלות פחות, משמען חמש שעות מהמוות, דהיינו, 6:30 בבוקר. אלא שגם מדד אובייקטיבי זה אינו חד משמעי. הוא מושפע מתנאים שונים וקיימות נוסחאות שונות לחישובו. פרופ' היס למשל מוסיף שעה למספר המעלות (עמ' 211) ומאשר שנוזלת דם החוצה גורמת להתקררות מהירה יותר של הגופה (עמ' 211 שורות 10-11).

בחקירתו החוזרת אומר פרופ' היס אף שהחישוב שערך חסר ערך אם ברכב הייתה טמפרטורה גבוהה מ-35 מעלות (עמ' 217 שורות 20-22).

ידוע שהיה פרק זמן מוגבל שבו הייתה הטמפרטורה גבוהה מ-35 מעלות צלזיוס בשל השריפה, ולכן, אין ערך לעדות פרופ' היס בעניין, ומד"ר חן קוגל ניתן ללמוד אף שאכן בשל השריפה לא ניתן להעריך זמן המוות על-פי חום הגוף, ויתרה מכך, במקרה דנן יש ריבוי משתנים: כך, למשל, בדיקת הגופה נעשתה בשעה 11:30 וברור שבשעות שקדמו לכך הטמפרטורה הסביבתית הייתה נמוכה יותר באופן משמעותי המשפיע כמובן על הגופה;

בנוסף, ממדי הגוף – ככל שהאדם שמן יותר, הירידה בטמפרטורה איטית יותר. דהיינו, כאן הירידה הייתה צריכה להיות מהירה יותר.

ביגוד – המנוחה הייתה לבושה מספר שכבות המהוות בידוד והן דווקא מאטות את קצב ההתקררות.

לנוכח האמור על ידי שני המומחים – אין במקרה זה אפשרות להתייחס לחום הגופה כמדד לקביעת שעת המוות.

התרוקנות הקיבה

דד.

המומחים מתייחסים לנושא התרוקנות הקיבה כפרמטר נוסף לקביעת שעת המוות, אלא שבמקרה דנן לא יהיה גם בפרמטר זה כדי לסייע.

ובמה הדברים אמורים?

לאחר ארוחה בה נכנס אוכל לקיבה, מתרוקנת הקיבה בהדרגה, אלא שפעולה זו נפסקת עם המוות. ניתן לדעת את פרק הזמן שעבר מהמוות, אם יש נתונים על המזון שנאכל על ידי המנוחה ואיזו כמות נותרה בקיבה בעת הבדיקה.

בית המשפט המחוזי מרכז

ת"א 770-12-07

אצל המנוחה לא נמצא מזון בקיבה, ולדעת ד"ר חן קוגל – התרוקנות הקיבה הייתה צריכה לקחת אצלה 8-9 שעות, מאחר שאכלה ארוחה מתמשכת עם סוגי מזון שונים בעלי ערך קלורי גבוה יחסית ושומן רב. דהיינו, רק בשעה 05:15 – 06:15 יכולה הייתה הקיבה להיות ריקה.

פרופ' היס חולק על ד"ר חן קוגל גם בעניין זה וטוען שהמנוחה אכלה ארוחה אחת בינונית בשעה 17:00 וארוחה קטנה בינונית בשעה 20:45, ובמקרה כזה, קיבתה אמורה הייתה להתרוקן כ-3-4 שעות מהארוחה של 20:45, דהיינו, באיזור שעה חצות או בסמוך לכך.

אלא שבחקירתו הנגדית (עמ' 215) התברר שהתבסס על עובדות לא נכונות והשיב: **"אם הייתה ארוחה בשעה 19:00 והיא הארוחה הכבדה, הייתי מצפה שהארוחה תיעלם מהקיבה אחרי 5-6 שעות"**. דהיינו, בחצות או באחת בלילה.

מאחר שלא ברור עד תום מתי אכלה ענבל ומה אכלה בדיוק – נראה לי שלא יהיה זה נכון לקבוע כל ממצא על-סמך פרמטר זה.

הה. מנגנון המוות

הצדדים ייחסו חשיבות רבה לשאלה שכונתה על ידיהם "מנגנון המוות", וזאת, מאחר שאם ניתן לקבוע מה היה מנגנון המוות – ניתן גם, אולי, לקבוע את שעת המוות, או לפחות לקבוע מתי היא עדיין לא מתה.

אין ספק שענבל מתה כתוצאה מהדקירה בצווארה. המחלוקת בין הצדדים בעניין זה – הייתה: באיזה אופן הביאה הדקירה למותה? (לא ברורה לי בהקשר זה טענת ב"כ הנתבעים בסיכומיהם בסעי' 34-35 (עמ' 9)). אין מחלוקת גם שהמנוחה נדקרה בקדמת הצוואר, כ-1 ס"מ שמאלה מקו אמצעי קדמי, בשליש האמצעי של הצוואר, ואורך הדקירה 2.3 ס"מ (חוות דעת נ/24 של פרופ' היס).

הקרוטיד, שהוא עורק התרדמה, נחתך בדקירה, וחתך כזה, מטבע הדברים, גורם לדימום. חתך חלקי, כפי שארע כאן – גורם לדימום חזק יותר מאחר שהעורק מתכווץ פחות מאשר בחתך מלא.

אין מחלוקת שהיה דימום קשה בין שרירי הצוואר, משמאל סביב לעצב הוואגוס (שהוא עצב מרכזי המשפיע על ההכרה, הנשימה וקצב הלב – עמ' 54) והעצב הלרינגיאלי (הקשור ליכולת הדיבור) – ללא שהעצבים עצמם ניזוקו.

על פיה של ענבל נמצאו נזקים חבלתיים המתיישרים עם קיומו של לחץ על השפתיים, ובקיבתה נמצאו 180 מ"ל נוזל דמי ומעט קרישי דם (נ/24). גם בתריסרון נמצא מעט נוזל דמי.

בית המשפט המחוזי מרכז

ת"א 770-12-07

מטעם התובעים הוגשה חוות דעתו של פרופ' זליקובסקי (ת/8), אשר קבע "מות המנוחה לא קרה מיידית לאחר פציעתה עקב הדימום". ולמסקנה זו הגיע מאחר שהוא סבור כי לנוכח הפתח הצר שיצרה הדקירה, נוצר חסם לדימום כלפי חוץ ונוצרה המטומה פנימית שגדלה ועצרה את הדימום. מנסיונו – בדימום כזה מעורק התרדמה, לוקח לעיתים מספר שעות עד שהפצוע מגיע לחדר ניתוח. לדעתו, ענבל איבדה את הכרתה או בשל לחץ על קנה הנשימה, או בשל לחץ על עצב הוואגוס, או בשל שילוב של שני המצבים.

אין חולק שהייתה לענבל המטומה גדולה בצוואר, ופרופ' ריבקינד שהגיש חוות דעת מטעם הנתבעים (נ/22) מציין זאת בחוות דעתו (עמ' 6). אלא שלדעת פרופ' ריבקינד נפטרה ענבל במהירות מדימום חיצוני מעורק התרדמה המשותף משמאל ומדימום מקומי פנימי (עמ' 10 לחוות הדעת נ/22).

חוות דעתו של פרופ' זליקובסקי נתמכה גם בחוות דעתו של ד"ר חן קוגל. פרופ' ריבקינד צרף לחוות דעתו מילון מונחים להבהרת קצב הדימום בעורק התרדמה המשותף, מילון הכולל נוסחאות וחשובים שונים ומשונים, ומגיע בחוות דעתו למסקנה בסופו של דבר שענבל דיממה למוות תוך דקות עד 30 דקות כתוצאה מקרע חלקי שעל עורק התרדמה.

שני המומחים נחקרו לפני :- פרופ' זליקובסקי נותר בעדותו עקבי וחד-משמעי. כמי שעשה למעלה מ-5,000 ניתוחים של פגיעות בעורק התרדמה, הן חירום הן אלקטיביים, שב וטען כי: "כאשר העורק נפגע, זה נוטה להתכווץ או לדמם באזור שיוצר בדרך כלל לחץ מקומי ופצע לא גדול נחסם מעצמו" (עמ' 38 שורות 25-26). במקרה של ענבל, הקרע בעורק היה קרע זעיר יחסית ולא היו ממצאים באיזור הצוואר, כך שלא יתכן שענבל דיממה למוות מחתך זה (עמ' 39). פרופ' זליקובסקי שב גם על דעתו שענבל לא מתה מיד.

פרופ' ריבקינד, לעומת זאת, יצא בחוות דעתו מנקודת הנחה שמאחר שמדובר בחתך חלקי בעורק ולא חתך מלא, אין אפשרות שייסגר. מעמדה זו חזר בו בחקירתו הנגדית (עמ' 195 שורות 4 – 10).

איני מקבלת את גישתו הבסיסית, ומעדיפה אני את זו של פרופ' זליקובסקי וד"ר חן קוגל שלפיה – במקרה של חתך חלקי, העורק מתכווץ פחות, אך עדיין מתכווץ ויכול להסגר (עמ' 55, 63 – 67 לפרוטוקול).

צר לי על הסגנון בו בחרו ב"כ הנתבעים להתייחס לעדות פרופ' זליקובסקי (סע' 78-80 לסיכומים). גם אם חוות הדעת והעדויות אינן לרוחם, אין כל הצדקה להשתלחות כגון זו.

בית המשפט המחוזי מרכז

ת"א 770-12-07

הממצאים בשטח הרלוונטיים לענבל - תומכים במסקנה שלפיה גישת פרופ' זליקובסקי היא הגישה הנכונה.

מתיאור השטח בעת שהגיע לשם פרופ' היס (נ/24), אין מתואר קיומו של דימום חיצוני מסיבי מהחתך. לעומת זאת, כן מתואר דימום קשה פנימי בין שרירי הצוואר משמאל, סביב לעצב הוואגוס (סעי' 9 לנ/24) והעצב הלרינגיאלי משמאל.

פרופ' ריבקינד אישר בעדותו שהדימום לא היה מסיבי והוא נעצר בסופו של דבר. ובניגוד לאמור בחוות דעתו, טען בחקירתו הנגדית שענבל מתה מקומבינציה של דימום החוצה, דימום פנימה לתוך הקיבה, דימום מסביב שגרם לה ללחץ שהקשה על הנשימה "אני חוזר ואומר, זה לא רק הדימום" (עמ' 200 שורות 15 – 18).

אעיר עוד כי פרופ' ריבקינד שלח את הנתונים הרלוונטיים למומחים בתחום רפואת החירום וכלל בחוות דעתו את הערכותיהם באשר לפרק הזמן בו נותרה המנוחה בחיים. את זאת לא ניתן כמובן לעשות – שכן מומחים אלה לא עמדו לחקירה, ובצדק התנגדו ב"כ התובעים להכללת הערכות אלו בחוות הדעת.

מפתיעה בעניין זה גישת ב"כ הנתבעים (סעי' 50) הטוענת שמדובר בחומר מקצועי שפרופ' ריבקינד מוכן לקבלו כבסיס אמין למסקנותיו: אין מדובר במחקר בעל אופי כללי או במחקר סטטיסטי או בספרות מקצועית, אלא בחיווי דעה ספציפי על המקרה הנדון, שאינו קביל בדרך זו.

בסיום חקירתו של פרופ' ריבקינד שאלתי אותו (עמ' 203) בכמה מקרים של חתך חלקי בקרוטיד הוא נתקל בעבודתו, והתברר שכלל אינו זוכר מקרה כזה בשנים האחרונות.

מהמפורט לעיל עולה כי מנגנון המוות אינו ברור, ולא ניתן לקבוע על-סמך עדויות המומחים מהו, באופן חד משמעי, אולם האפשרות שהעלה פרופ' זליקובסקי נראית על פניו סבירה יותר. אפשרות זו נתמכת גם בסימנים הנוספים המעידים שענבל לא מתה מייד.

11. ב"כ המדינה מייחסת חשיבות רבה לסוגיית הפיח.

לדעתה, מהעובדה שלא נמצאו סימני פיח בדרכי הנשימה של ענבל – יש להסיק שהיא מתה לפני פרוץ השריפה.

פרופ' היס, בחוות דעתו, נ/25, מציין שלא נמצאו סימני פיח בדרכי הנשימה העליונות – מה שמצביע על כך שהמוות נגרם לפני שפרצה שריפה בתוך חלל הרכב או שהשריפה היתה שטחית ולא יצרה פיח.

לאמירה זו של פרופ' היס נמצאה תשובה בחו"ד סנ"צ רן שלף ממז"פ מיום 7.5.06 אשר בדק את הרכב וקבע שהדליקה ברכב היתה מוגבלת בהיקפה וגרמה נזקים

בית המשפט המחוזי מרכז

ת"א 770-12-07

במוקד הבעירה בחלקו האחורי של כסא הנהג ועל שטיחון מאחורי כסא הנהג. מרבית החום והפיח עלו כלפי מעלה לתקרת הרכב וחרכו את חגורת הבטיחות של הנהג ואת הבד על התקרה. היו סימני פיוח מועטים בתוך הרכב כתוצאה מכך שמרבית החום והפיח נפלטו החוצה דרך הפתח בחלון הנהג. ה"שריפה" כבתה כנראה מעצמה שכן – לא ניכרו סימני כיבוי שלה. בחלקו החיצוני של הרכב כלל לא נמצאו סימני פיוח או חום. רן שלף מוסיף בחוות דעתו ומציין שהדליקה ארכה מספר דקות, אך לא ניתן לקבוע את משכה המדויק.

בחוות דעת נוספת, מיום 15.6.06 מציין סני"צ שלף את העובדה שמגן השמש במושב שליד הנהג הותך, דהיינו, הטמפרטורה היתה לפחות 100 מעלות, ומאחר שהמנוחה היתה בקרבת מקום, יתכן שהטמפרטורה סמוך לגופה היתה גבוהה בעשרות מעלות מהטמפרטורה בסביבה. מהתמונות שצורפו ניתן לראות שאין סימני פיוח על המושב, על לוח השעונים או על דלת הנהג ונמצא אך פיוח מועט יחסית על השמשה האחורית. המסקנה מהאמור לעיל היא שלא ניתן להסיק מהיעדר פיוח בדרכי הנשימה העליונות – שהמנוחה מתה לפני השריפה. השריפה היתה שטחית ולא יצרה כנראה פיוח ואין בעובדת העדר הפיוח כדי לסייע להגיע למסקנה האמורה.

סיכום:

זז.

מכל האמור לעיל, ניתן להגיע למסקנה כי יש לדחות את טענת הנתבעים שענבל נפטרה בסמוך לחטיפתה. הממצאים הפתולוגיים, ביחד עם עדויות האנשים שהיו בזירת האירוע, מביאים למסקנה ברורה:

ענבל לא נפטרה לפני 06:30, וסביר אף שנפטרה אחרי השעה 08:00.

קביעה זו נתמכת הן בחוות דעתו של ד"ר קוגל בעמ' 25 (ת/10), הן בחוות דעתו של פרופ' היס (נ/24), הן במזכר של תומר לבון (נ/29), הן בעדות החובשת ברוריה וולמן (עמ' 47), הן בעדות הרופא, דר' גריגורי וולנטין (עמ' 52).

(ד) משקבעתי שענבל נפטרה לאחר השעה 06:30 בבוקר וסביר יותר שאף אחרי 8:00 בבוקר, נשאלת השאלה האם ניתן היה להצילה, אילו התנהלו הנתבעים באופן שונה, והאם, בנסיבות העניין, היה על הנתבעים לפעול באופן שונה. התשובה לכך חיובית – כפי שאבהיר להלן.

בראש ובראשונה, היה על הנתבעים לקבל את תלונת המשפחה בסמוך לשעה 02:00 עת הגיעו האב והדודה לתחנה.

בית המשפט המחוזי מרכז

ת"א 770-12-07

על כך אין מחלוקת כלל.

אם היה היומנאי מקבל התלונה כפי שנדרש היה, ואם היו הנתבעים פועלים כפי שנדרש היה, וכפי שהיה מצופה מהם, מרגע קבלת התלונה ואילך, אין לי ספק שלוחות הזמנים היו מתקצרים ואם היו ננקטות כל הפעולות הנדרשות לאיתורה של ענבל, ניתן היה למוצאה בחיים ולהצילה.

כאמור, האב והדודה הגיעו לתחנת המשטרה בסמוך לשעה 02:00.

הסצנריו היה ברור :- ענבל יצאה לקחת את אחותה, מרחק 5 דק' נסיעה, ולאחר מכן היתה אמורה לאסוף את חברותיה ולצאת לבילוי.

ענבל לא הגיעה לאסוף את אחותה, לא ענתה לפלאפון, גם כשהשיחות היו מחברותיה או ממספר חסום, ולא הגיעה לפגוש את חברותיה. לא קדם להעלמותה כל ריב או אירוע חריג.

מצבור הנתונים האלה היה אמור להדליק לאלתר נורות אדומות חזקות ביותר אצל הנתבעים, באופן שהיה מחייב אותם לנקוט פעולות מיידיות. היה על הנתבעים לערוך בירור יסודי אצל המשפחה והחברות, לוודא שאכן זו התמונה, ומרגע שהיה מתברר להם שאכן זו התמונה, היה עליהם לפעול, ללא דיחוי, לאיתורה.

הפעולות הראשונות שהיה על הנתבעים לבצע, אכן בוצעו :

בדיקה בבתי חולים, למקרה שארע אירוע בו היא נפגעה, ונסיגות חוזרים ונשנים להתקשר לסלולרי של ענבל, אלא שכאשר פעולות אלו העלו חרס, היה על הנתבעים לעלות שלב בפעולות – ואילו הם לא עשו דבר לפרק זמן ממושך מידי.

האב והדודה ביקשו ושבנו וביקשו שיבוצע איכון של הפלאפון של ענבל, אלא שבקשותיהם נפלו על אוזן ערלה.

לו היתה מתקבלת התלונה במועד, והיו נעשות הפעולות הראשונות בסביבות 02:00 בלילה, היה מקום לעשות איכון של הפלאפון כעבור כחצי שעה ולא מעבר לשעה.

הנתבעים הציגו עמדה שלנוכח העובדה שאיכון מהווה פגיעה חמורה בפרטיות, הוא לא נעשה כדבר שבשגרה, ועל-פי הנחיות היועץ המשפטי לממשלה 90.013 ניתן היה (לפני תיקון חוק סדר הדין הפלילי (סמכויות אכיפה – נתוני תקשורת) התשס"ח – 2007) לבצע איכון – רק במקרים דחופים בהם פעולת המשטרה נדרשת מיידית לשם הצלת חיים או מניעת סכנה מוחשית לפגיעה חמורה בנפש או ברכוש, מה שהוכר כהגנת "הצורך".

(תצהירו של אלעזר כהנא, נ/12).

שיקול הדעת בדבר נחיצות הפעולה הוא פרטני ומתייחס לנסיבות הספציפיות, וכדברי מר כהנא בעדותו – איכון מידי מבוצע כאשר מדובר בסכנת חיים ברורה על פניה (עמ' 111).

בית המשפט המחוזי מרכז

ת"א 770-12-07

במקרה דנן, היו לכל הנוגעים בדבר, כל הסיבות לחשוב שמדובר בסכנת חיים ברורה על-פניה.

חיזוק לכך ניתן לקבל מעדותה של דורית בן-מאיר - רע"נ חקירות מרכז בתקופה הרלוונטית (נ/15), שהעידה שכאשר טלפן אליה בני בידני, ביום 4.3.06 בשעה 04:30 וסיפר לה הנסיבות, סברה שיש הצדקה לבצע איכון, פנתה לאורנג' (רק 20 קצינים בארץ, והיא ביניהם, היו רשאים באותה תקופה לפנות לקבלת נתונים), ביקשה איכון, וביקשה שהנתונים יימסרו לקצין התורן. הנתונים הגיעו תוך מספר דקות. ניתן לקבוע שאם פנייתו של בני בידני, באותן נסיבות, הייתה נעשית שעתיים קודם, היה מקבל אותה תשובה, והאיכון היה מבוצע שעתיים קודם.

אלא שגם משהגיע האיכון – התנהלו הנתבעים בצורה איטית, למרות שהמיקום, שטח פתוח ליד פי גלילות, היה חייב לעורר פעמוני אזהרה רועשים במיוחד אצלם. לא ניתן היה ליתן כל הסבר הגיוני להמצאותה של ענבל שם, ובשל כך, היו הנתבעים חייבים באופן מיידי, לרכז כוחות ולשלוח אותם לאיזור לנסות ולאתרה. למרבה הפלא, מפקד התחנה לא סבר כך: הוא לא חשב שיש חשש לחיי אדם, ולא סבר שיש צורך בהקפצת קצין לתחנה בה לא נכח קצין במהלך הלילה. קשה לי לקבל התייחסות זו של מפקד התחנה, המנותקת מההיגיון ומהמציאות. אנשי התחנה גלגלו את תפוח האדמה הלוהט למרחב ירקון – ויצאו מהתמונה. לא נשלחה תגבורת לירקון, לא נערך אפילו בירור אם יש צורך בתגבורת כזו (עמ' 146-147), למרות שהיתה אמירה בעדויות שנשלחה תגבורת כזו. מפקד התחנה, מרדכי פלדמן, אמר בסעי' 17 לתצהירו, כי בסביבות 05:00 הורה להקפיץ יחידת גיפים, טרקטורונים ומשמר אזרחי, אלא שמתברר שהוראה זו לא בוצעה (עמ' 88).

אין ספק שאם האיכון היה מבוצע בשעה 02:30 – 03:00 ומיד לאחר מכן היו יוצאות מספר ניידות, גיפים, טרקטורונים ומשמר אזרחי, לחפש את ענבל, ניתן היה למצוא אותה תוך זמן לא ארוך.

ישראל בדוח, בן משפחה, מחפש יחיד, הגיע עד מרחק קצר יותר מהרכב. אם היו אנשים נוספים עם כלי רכב מתאימים יותר – אין ספק בליבי שמישהו מהם היה מגיע ומאתר את הרכב. אין מדובר בשטח עצום. אין מדובר במרחק גדול. אין מדובר בתנאי שטח קשים, למרות נסיון הנתבעים להציג זאת כך. מזג האוויר היה נוח.

בהתאם לאמור, ניתן היה לגלות את ענבל בשעה 04:30-04:00 אם היו מופנים כוחות מתאימים, וזאת, אף אם לא היה מוזנק מסוק.

בית המשפט המחוזי מרכז

ת"א 770-12-07

יתרה מכך, אם היו הנתבעים מהתחנה טורחים ומיידעים את אנשי מרחב ירקון ברצינות העניין – קרוב לוודאי שאנשי מרחב ירקון היו נרתמים ביתר שאת לחיפושם. בפועל, היו סיורים בודדים של 2-3 ניידות על פני פרק זמן של פחות משעה. לרוע מזלה של ענבל, ב-07:00 מחליפים משמרות, ולכן, הניידות עזבו מבעוד מועד את השטח כדי להגיע לתחנה לחילופי המשמרות, ולא ניתן הסבר מדוע לא בוצעה ההחלפה בשטח באותו בוקר, ובזבזו זמן יקר כל כך בנסיעה לתחנה וחזרה. הקצין רן ורד למשל עזב את התחנה עם סיום משמרתו בשעה 07:00 והלך הביתה. אין מילים עדינות כדי לבקר התנהלות זו.

ולסוגית הזנקת המסוק – ישראל בדוח ביקש, מיד עם פנייתו הראשונה, שיבוצע איכון ולאחר מכן יוזנק מסוק. מקובל עליי שלא ניתן להזניק מסוק לפי הזמנת קרוב משפחה מודאג, ושאינן לעשות שימוש במסוקים בכל מקרה ומקרה. עם זאת, אתיחס לשני נושאים: -

האחד – מרגע ההחלטה של מפקד התחנה על הצורך בהזנקת מסוק (24:06) (עמ' 89) עד הרגע שהוזנק המסוק ועד הרגע שהוא המריא (קרוב ל-09:00 בבוקר) חלפו שעותיים וחצי (!!!)

אין ולא יכול להיות כל הסבר לעיכוב כה משמעותי, ועו"ד פורגש, בעמוד 107 לפרוטוקול, אישרה שפרק זמן זה אינו תקין.

אם התלונה הייתה מתקבלת במועד, והאיכון היה נעשה ב-02:30 – 03:00, ניתן היה להורות על הזנקת המסוק לאחר שעה וחצי-שעתיים, ב-04:00 – 04:30. המסוק היה ממריא לא יאוחר מ-05:00 ומוצא את ענבל בעודה בחיים.

הקצין הבודק שערך דוח לאחר מותה של ענבל קבע שהיה כשל בהקפצת המסוק (סעי' 93 לנספח 5 וסעי' 9 לנספח 6). וכאמור, ב"כ המדינה לקחה אחריות על פרק זמן זה, כלומר, אין מחלוקת שתהליך הזנקת המסוק ארך זמן רב מדי, ללא כל הצדקה.

השני - הטענה כי ניתן היה להזניק את המסוק רק באור ראשון.

אור ראשון, על פי עדותו של הטייס קיראל היה 18 מעלות, לפני הזריחה, ובמקרה דנן, החל מ-05:30 היה כבר אור ראשון, דהיינו, אפילו לפי דברי עדי הנתבעים, היה המסוק יכול להיות באוויר בשעה 05:00 לערך, לטוס ליעד, מבעוד מועד, ולהגיע באור ראשון – 05:30 – ולמצוא את הרכב תוך דקות ספורות, דהיינו, לפני השעה 06:00.

בית המשפט המחוזי מרכז

ת"א 770-12-07

אך טענה זו של הנתבעים, בדבר הצורך באור ראשון להזנקה, כעיקרון, אינה מקובלת עליי.

לית מאן דפליג שאין כל מניעה לבצע פעילות מבצעית כגון זו ואף מורכבות ממנה בשעות החשיכה. גם אם נכונה הטענה (דברי הטייס שמלא נ/ס 10 סעי' 10) שהיעילות של פעילות כזו פחותה, עדיין קיימת יכולת, אמצעים וניסיון לביצוע משימות אלו בחשיכה, ולא נטען לפני אחרת.

הטייס שמלא אישר בעמ' 100 לפרוטוקול, בתשובה לשאלה אם הייתה אפשרות לאתר את הרכב בשעה 02:00 בלילה: - "זה אפשרי, אבל לא פשוט".
אבל בעמ' 100 מאשר שמלא שאם היו מקבלים איכון של הטלפון בטווח של קילומטר על 350 מטר, היה הרכב נמצא בסבירות גבוהה גם בלילה.

אם כך, אם נקח כאפשרות הזנקה מוקדמת והמראה מוקדמת יותר, אין ספק שניתן היה לאתר את הרכב מוקדם בהרבה ממה שהתגלה בפועל.
אמנם הטייס שמלא טען בסעיף 19 לנ/ס 10 שביצוע הסריקות היה מתרחש אחרי אור ראשון, גם אם הפנייה היתה מתקבלת מוקדם יותר, אך איני מקבלת עדות זו שלו.

אין לי ספק שאם הייתה מתקבלת ביחידת המסוקים של המשטרה הודעה על סכנה חמורה לחייה של ענבל, וצורך חיוני ביותר במסוק בדחיפות להצלת חייה, באישור כל הגורמים הנוגעים בדבר, היה מוקפץ מסוק קודם לאור ראשון, גם אם היה צורך להביא צוות נוסף מהבית.

לקביעה זו שלי יש תימוכין בעדותו של הטייס שורק שאמר בעמ' 34 כי אם הייתה הקפצת חירום של רבע שעה במהלך הלילה, היה הצוות שלו ושל ויקטור קיראל מוזנק (שורות 13 – 16) מאחר שניתן לאשר 4 שעות חריגה.
מעבר לאמור, וכפי שצוין, פרק הזמן שעבר עד ההמראה היה שעה שלמה, וזהו פרק זמן בלתי סביר בעליל.

הנתבעים הרחיבו בסוגית המסוק וציינו שבערב שבת היו שני צוותים של מסוקים בטיסות מבצעיות בשל אירועים שהתרחשו בנצרת ולכן לא היה צוות מתאים שיוזנק בזמן. אלא שכאמור התברר שקיים שיקול דעת למפקד היחידה לקיצור השעות עד שעתיים – ואין לי ספק, כאמור, שלו היו הדברים מובאים לידיעת מפקד היחידה כהוויתם - היה הוא נותן הוראה מתאימה.

בית המשפט המחוזי מרכז

ת"א 770-12-07

הערות לפני הניתוח המשפטי:

- (א) צר לי הסגנון שננקט על ידי ב"כ הנתבעים בחלקים מסיכומיהם. הכוונה גם להשתלחותם בעדים המומחים מטעם התובעים (סעי' 78, 79, 80 ועמ' 11) וגם לאמירות מיותרות ולא רלוונטיות (סעי' 215, 216, 217).
- (ב) ב"כ הנתבעים שבו והדגישו את מתחם שיקול הדעת של הנתבעים ואת העובדה שיש ליתן משקל למתחם שיקול הדעת הסביר, המבוסס בין היתר על ניסיון רב שנים. אין ספק שלנתבעים נתון שיקול דעת, אלא שדווקא ניסיון רב שנים עלול לגרום לעיתים לקהות חושים כפי שארע במקרה זה.
- אסור לאיש משטרה לצאת מנקודת הנחה ש"מה שהיה – הוא שיהיה", ומאחר שעל פי נסיונו מרבית התלונות על נעדרים מתבררות כתלונות סרק – לאטום את לבו וראשו לתלונות אלו. עדיף שיטעה לחשוב מספר פעמים שתלונה מסוימת היא אמיתית ויתברר לו בדיעבד שהיא אינה כזו, מאשר פעם אחת יטעה לחשוב שתלונה היא תלונת סרק – כאשר תהא זו תלונת אמת – ומישהו ישלם על כך בחייו.
- במקרה דנן, הכתובת הייתה על הקיר. הנתבעים סירבו לקרוא אותה. איני סבורה שבזדון סירבו לקרוא, אך בהחלט תוך התרשלות, אדישות וקהות רגשות. ענבל שילמה בחייה.

ניתוח משפטי

- (א) התביעה הוגשה נגד המשטרה, המדינה ו-5 שוטרים שנטלו חלק כזה או אחר באירועי אותו לילה עצוב.

חוק הנזיקין האזרחיים (אחריות המדינה), התשי"ב - 1952 (להלן: **"חוק הנזיקין האזרחיים"**) קובע את גבולות האחריות הנזיקית של המדינה. בסעיף 3 לחוק הנזיקין האזרחיים נאמר: **"אין המדינה אחראית בנזיקים על מעשה שנעשה בתחום הרשאה חוקית... אולם אחראית היא על רשלנות שבמעשה"**. סעיף 1 לחוק הנזיקין האזרחיים מגדיר כי **"מעשה"** כולל גם מחדל. החוק משלים את סעיף 7(א) לפקודת הנזיקין, העוסק באחריותו בנזיקין של עובד ציבור. הסעיף קובע כי **"עובד ציבורי אחראי לכל עוולה שעשה, ואם ייתבע לדין על כך, ייתבע אישית; אולם, בלי לגרוע מכוחן של הוראות סעיפים 6 ו-8 תהא לעובד הגנה בכל תובענה שאינה על רשלנות, אם המעשה היה בתחום-סמכותו כדין או שעשהו בתום-לב כסבור שהוא**

בית המשפט המחוזי מרכז

ת"א 770-12-07

פועל בתחום-סמכותו כדין. המדינה וגופי השלטון בכלל, אינם חסינים, אם כן, בפני אחריות בנזיקין. אחריות זו יכולה לנבוע ממעשה רשלנות.

המשטרה, כמו כמו גוף שלטוני, צריכה לצפות, ששימוש או אי-שימוש רשלני בכוחותיה עשוי לגרום נזק (ע"א 862/80 עיריית חדרה נ' אהרון זוהר, פ"ד לו(3) 757, 766 (1983)). זוהי האחריות הישירה של המדינה. מובן כי המדינה יכולה לחוב גם באחריות שילוחית. המדינה כמעבדתם של השוטרים נושאת באחריות שילוחית לעוולותיהם. **"בין אם האחריות הנטענת כלפי המדינה היא ישירה או שילוחית, מצויים מעשי השוטרים בתחומם של סעיף 3 לחוק הנזיקים האזרחיים (אחריות המדינה) וכן בתחומם של סעיף 7 לפקודת הנזיקין [נוסח חדש]"** (ע"א 337/81 שלמה בוסקילה נ' מדינת ישראל, פ"ד לח(3) 337, 345 (1984)).

הנתבעים 3 – 7 עתרו לסילוק התביעה נגדם על הסף בשל חסינותם מכח סעיף 7ב לפקודת הנזיקין. המדינה לקחה על עצמה את האחריות למעשיהם, או מחדליהם, ככל שייקבעו על ידי.

אמנם, לא ניתנה על-ידי החלטה פורמאלית בשלב מוקדם יותר, אולם נראה לי כי יהיה נכון למחוק התובענה נגד הנתבעים 3 – 7, וכך אני מורה.

ככל שתקבע אחריות של מי מהם, תישא בכך המדינה. משכך, אפנה עתה לבחון את אחריות הנתבעים:

עוולת הרשלנות –

(ב) סעיף 35 לפקודת הנזיקין קובע את יסודותיה של עוולת הרשלנות. סעיף 36 לפקודת הנזיקין מצטרף לסעיף 35 לפקודת הנזיקין ומשלים אותו.

מספר יסודות לה, לעוולת הרשלנות :-

- (א) קיומה של חובת זהירות מושגית וקונקרטית.
- (ב) הפרת חובת הזהירות.
- (ג) נזק.
- (ד) קשר סיבתי בין הפרת חובת הזהירות לבין הנזק.

בית המשפט המחוזי מרכז

ת"א 770-12-07

(אא) חובת זהירות מושגית וקונקרטית:

חובת הזהירות כוללת על פי הפסיקה הן חובת זהירות מושגית הן חובת זהירות קונקרטית:

חובת הזהירות המושגית מחייבת בחינה האם בין סוג המזיקים אליו משתייך המזיק לבין סוג הניזוקים אליו משתייך הניזוק קיימים "יחסי רעות" לעניין סוג הפעולות אליו משתייכת פעולת המזיק ולעניין סוג הנזקים שגרם המזיק.

חובת הזהירות הקונקרטית מחייבת בחינה אם בין המזיק הקונקרטי לבין הניזוק הקונקרטי קיימת חובת זהירות לעניין הפעולות שהתרחשו בפועל ולעניין הנזק שנגרם בפועל.

השאלה שתיבחן היא: האם המזיק יכול וצריך היה לצפות שכתוצאה מפעילותו הרשלנית ייגרם לניזוק הנזק שאירע בפועל (ע"א 915/91 מדינת ישראל נ' יצחק לוי, פ"ד מח(3) 45 (1994) (להלן: "עניין לוי")).

מבחינת קיומה של חובת הזהירות המושגית במקרה הפרטני מורה כאמור סעיף 36 לפקודת הנזיקין כי זו נגזרת מיכולתו של אדם סביר לצפות כי בהתנהגותו עלול הוא להביא לנזק שנגרם. כפי שהתפרש מבחן הצפיות בפסיקה, הרי שמורכב הוא הן מהיכולת הפיסית לצפות את התרחשות הנזק הן מהשאלה הנורמטיבית האם סביר או ראוי הוא לדרוש מאדם לצפות את התרחשותו של נזק מסויים, במובחן מהשאלה בדבר היכולת לצפותו.

לענייננו יפים דברי של כב' השו' ג'ובראן ברע"א 5277/08 עזבון המנוח אמיר אליקשוולי נ' מדינת ישראל - משטרת ישראל (לא פורסם, ניתן ביום 28.7.09):

"לשם בחינת השאלה האם ההתנהגות הנדונה של הנתבע מהווה הפרה של חובת הזהירות הנדרשת ממנו, יש לבחון האם עמדו פעולותיו בסטנדרט ההתנהגות המצופה ממנו כאדם סביר בנסיבות הענין, או שמא מדובר בהתנהגות בלתי ראויה. בחינה זו נעשית בהתחשב במכלול נסיבות האירוע, על פי המידע שמצוי היה בידי הנתבע באותה עת, ולאור המצב בו מצוי היה. אין מדובר בבחינה "בתנאי מעבדה" או בחוכמה לאחר מעשה (ראו ע"א 5604/94 חמד נ' מדינת ישראל, פ"ד נח(2) 498, 507 (2004)). במסגרת החלה זו של עקרון הסבירות נבחנים בין היתר האמצעים אותם נקט הנתבע לשם מניעת הנזק שעלול היה להיווצר כתוצאה מהתנהגותו, לאור השאלה האם נדרש היה כי ינקוט במשנה זהירות. שקילה זו נעשית אף היא לאורן של נסיבות המקרה הפרטניות, אולם יש בה גם כדי לערב שיקולים כלליים ורחבים יותר, שעניינם במשמעות דרישתו של סטנדרט זהירות מחמיר יותר מזה שנקט על ידי הנתבע".

בית המשפט המחוזי מרכז

ת"א 770-12-07

גם המדינה עלולה לחוב ברשלנות, שעה שפעלה באורח בלתי-סביר בנסיבות בהן מוטלת עליה חובת זהירות (ע"א 1081/00 אבנעל חברה להפצה בע"מ נ' מדינת ישראל, פ"ד נט(5) 193 (2005)). אם בעבר הרחוק אימצה הפסיקה גישה, המצמצמת את הטלתה של אחריות ברשלנות על המדינה הרי זה מכבר אין עוד יסוד לשלילה עקרונית של האחריות, וההצדק להטלתה לעולם ייבחן לגופם של דברים (ע"א 429/82 מדינת ישראל נ' תמר סוהן, פ"ד מב(3) 733 (1988); עניין לוי לעיל; ע"א 2906/01 עיריית חיפה נ' מנורה חברה לביטוח בע"מ (לא ניתן), פורסם ביום 25.5.06; ע"א 10078/03 אורי שתיל נ' מקורות חברת מים בע"מ (לא פורסם, ניתן ביום 19.3.07)).

אחריות בנזיקין הוטלה גם על המשטרה הן באשר לביצוע רשלני אקטיבי של חובותיה הן באשר למחדלה הרשלני מלבצען. וכדברי כב' השו' ריבלין בע"א 1678/01 מדינת ישראל נ' וייס, פ"ד נח(5) 167, 191 (2004) (להלן: "פרשת וייס"):

"אכן, נראה כי אבד כלח על התפיסה העקרונית, הגורפת, כי המשטרה חבה אחריות לציבור בכללותו ולעולם לא לפרטיו. הטלת אחריות על המשטרה במקרים מתאימים היא אמצעי נוסף להבטיח הקפדה הולמת על ביצוע נאות של סמכויות המשטרה, והיא תעודד, כך יש להניח, יצירת מנגנוני פיקוח וביקורת פנימיים במשטרה כדי שטיפול כושל כגון זה שבפנינו לא יישנה. הטלת אחריות כזו מתחשבת בכך שבדרך-כלל המשטרה היא המונע היעיל ביותר של עבירות פליליות, ולה המומחיות והכלים הדרושים לשם כך. קשה גם לקבל, מבחינת שיקולים של צדק מתקן, כי האזרח יישא בנזק שנגרם לו עקב מחדל רשלני של המשטרה בטיפול בתלונתו. מטעמים אלה קבענו כי "אין לשלול אפשרות כי המדינה תימצא אחראית בנזיקין בגין אי-מניעת מעשים פליליים או אף מעשי איבה שנעשו על-ידי אחר".

חובת הזהירות של המשטרה נגזרת מהיותה גוף ביצועי שמלאכתו רבה ומשאביו מוגבלים, וממילא עליו לקבוע, לעתים במצבי דחק קשים, סדרי עדיפויות וקדימויות בביצוע משימותיו. בהחלטות אלו נתון למשטרה אמנם מיתחם רחב של שיקול-דעת, כפי שאף טענה ב"כ המדינה, אך מיתחם זה אינו בלתי מוגבל. משכך, ודאי מוטלת על המשטרה חובת זהירות מושגית לשמירה על ביטחון תושבי המדינה.

בית המשפט המחוזי מרכז

ת"א 770-12-07

עתה נותרה הבחינה אם התקיימה גם חובת זהירות קונקרטית, שבמרכזה בדיקת היחס בין הפעולות שהתרחשו בפועל לבין הנזק הממשי שנגרם.

אכן, קביעת המדיניות המשפטית הרצויה בעיצוב חובת הזהירות הקונקרטית המוטלת על המשטרה מחייבת הישמרות מפני הרתעת־יתר, שתפגע בפעילותה השוטפת של המשטרה. יש להישמר מפני חיוב המשטרה בחובת זהירות נוקשה מדי, שתביא להססנות ולסרבול באופן קבלת ההחלטות של הדרגים המבצעיים. כן יש להישמר מפני "הצפה" של המערכת המשפטית בתביעות אזרחיות כלפי המשטרה, שיביאו לדלדול נוסף של משאביה המצומצמים. תביעות אלו אף עלולות להביא לעיוות שיקול־הדעת המשטרתי כך שיינתנו משקל רב מדי לאחריות הנזיקית, שבה על המשטרה לשאת, ומשקל מועט מדי לתועלת החברתית של פעילויותיה. (פרשת וייס לעיל). עם זאת המשטרה אמונה על שמירת ביטחונם של תושבי המדינה. עליה לאכוף את שלטון החוק. למשטרה אין שיקול־דעת מוחלט, והיא אינה חסינה מביקורת, לרבות ביקורת הדין הנזיקי. את השיקולים הנשקלים במסגרת בחינת התפרשותה של חובת המשטרה להגן על הציבור מפני פגיעה בשלום ובגופו יש לבחון במישור המקרה הפרטני, על רקע שיקולי המדיניות המשפטית העולים ממנו.

באותו ערב נורא המשטרה הפרה את חובת הזהירות הקונקרטית, וזאת בלשון המעטה:

סמוך לשעה 2:00 לפנות בוקר הגיעו האב והדודה לתחנת המשטרה ובפיהם הסיפור הבא: ענבל, בחורה בת 20, יצאה מביתה לאסוף את אחותה בת ה-12 ממסיבה מרחק 5 דקות נסיעה ולהחזירה הביתה. לאחר מכן התכוונה ענבל להפגש עם חברותיה. ענבל יצאה את ביתה בשעה 00:55 ולא הגיעה לאסוף את אחותה. היא לא עונה לטלפונים, מכוניתה לא נמצאה בכל הדרכים המובילות לבית בו חיכתה אחותה ולאחר בירור טלפוני נמסר מבתי החולים שהיא לא הגיעה לאחד מהם. עתה, כשמידע זה ידוע ליומנאי הוא בוחר שלא לפתוח תלונה רשמית בדבר נעדר, בניגוד לנוהל המשטרה לטיפול בנעדרים (נוהל 14.01.29), אלא אומר לאב ולדודה שישבו, במידת הצורך, להגיש התלונה כעבור 24 שעות, ואף צועק עליהם שיעזבו את התחנה כשאלו מנסים להסביר לו שעד אז כבר יהיה מאוחר מדי. גם ורד צברי, החוקרת, לא דאגה לגבות הודעה מהאב או לחילופין להדריך את היומנאי לעשות כן. ודאי שלא הוחל בביצוע פעולות בירור ראשוניות כמו גם יידוע הגורמים המקצועיים.

את שיקול הדעת שהפעילו הן היומנאי הן ורד צברי ביחס לאפשרות התרחשות אשר ארע ואת האמצעים שהפעילו, או שלא הפעילו, כדי לנטרל סכנה כזו (ת"א (מחוזי-

בית המשפט המחוזי מרכז

ת"א 770-12-07

חיפה) 1586/94 דוידוביץ ליאור ז"ל נ' שחף סיני (לא פורסם, ניתן ביום 28.11.00)) יש לבחון על יסוד הנסיבות שנגלו לעיניהם והנתונים שהיו ידועים להם ב"זמן אמת". במצב הדברים כפי שתואר על ידי האב והדודה, הן ליומנאי הן לורד צברי היתה היכולת הפיסית לצפות את הנזק ועליהם מוטלת החובה הנורמטיבית לצפותו. על כן אין קושי לקבוע כי בנסיבות העניין קמה חובת זהירות קונקרטית.

קביעת חובת זהירות קונקרטית אינה מסיימת את הדיון. חובת הזהירות מחייבת את המשטרה להפעיל את כוחותיה ברמת זהירות מסויימת. האחריות היא פועל יוצא של אי עמידה ברמת הזהירות. רק הפרה של אותה רמת הזהירות יוצרת אחריות בגדרה של עוולת הרשלנות. מי שחב חובת זהירות נדרש לכלכל את צעדיו תוך שהוא שוקל את הוצאות המניעה של נזק אפשרי מול תוחלת הנזק, כפי שהיא ניתנת לצפייה באופן סביר תוך הנחה שבידי המשטרה נמצאים המשאבים הנחוצים כדי למנוע פגיעות מסוג מסויים. (ת"א (מחוזי-י"ם) 2555/00 רביב מרגלית נ' מדינת ישראל (לא פורסם, ניתן ביום 20.9.04)).

(בב) הפרת חובת הזהירות

השאלה האם ההתנהגות הנדונה של הנתבע מהווה הפרה של חובת הזהירות, בוחנת האם עמדו פעולותיו בסטנדרט ההתנהגות המצופה ממנו כאדם סביר בנסיבות הענין, או שמא מדובר בהתנהגות בלתי ראויה. בחינה זו נעשית בהתחשב במכלול הנסיבות, על פי המידע שמצוי היה בידי הנתבע באותה עת (ע"א 5604/94 חמד נ' מדינת ישראל, פ"ד נח(2) 498,507 (2004) (להלן: "עניין חמד")).

כאמור, לאחר שעזבו את התחנה שבו אליה האב והדודה רק בחלוף שעותיים, לאחר התערבותו של בן המשפחה, מר בדוח, שיצר קשר עם תחנת המשטרה שם נאמר לו לבקש מהאב לשוב לתחנה. גם אז, לאחר הטיפול הראשוני הלקוי שניתן למשפחה עת הגיעו לראשונה האב והדודה לתחנה, בהגיעם פעם נוספת החל היומנאי גובה מהאב הודעה שנמשכה למעלה מחצי שעה – הליך שמשכו אמור לקחת לא יותר ממספר דקות ושיכול להתרחש במקביל לפעולות אחרות ולא בטור - בסופו של ההליך נתבקש אישור לביצוע איכון הטלפון של ענבל. משבוצע האיכון לטלפון של ענבל הוא אותר במקום מבודד, בשטח פתוח ומרוחק. גם אז, בסביבות השעה 5:00, התנהלה המשטרה באיטיות ובמקום לשלוח כוחות מתאימים עם כלי רכב המותאמים לשטח לנסות לאתר את ענבל, נשלחו שתי ניידות אשר עזבו את השטח

בית המשפט המחוזי מרכז

ת"א 770-12-07

לפני השעה 7:00 בבוקר לחילופי משמרות. כך בוזבו זמן יקר מפז. בשעה זו עזב גם הקצין התורן, מבלי שהיה אות חיים מענבל.

הפרת חובת הזהירות המוטלת על המשטרה בולטת גם באוזלת ידה בכל הנוגע לטווח הזמנים בין השעה 6:24-9:00 בבוקר - מרגע שניתנה ההוראה להזנקת המסוק ועד המראתו – כשל כבד אותו קבע הקצין הבודק. וכפי שכבר קבעתי, את המסוק ניתן היה להזניק עוד טרם הפציע אור ראשון ולא היתה הצדקה להזנקתו הרבה לאחר הזריחה.

נוכח התנהלותה הלקויה של המשטרה ניתן לקבוע כי זו הפרה את חובת הזהירות המוטלת עליה.

באשר ליסוד הנזק - אליו אתייחס בשלב השני של הדיון.

הקשר הסיבתי:

(גג)

כידוע בלא קשר סיבתי בין הנזק לבין ההתרשלות הנטענת לא ניתן להשית אחריות על גורם הנזק, אפילו היה רשלי. על כן עתה יש לבחון האם מחדליה של המשטרה הם שמנעו את מציאתה בחיים של ענבל, ובמילים אחרות: לו היתה המשטרה פועלת כנדרש ממנה על פי סטנדרט ההתנהגות המצופה ממנה היה ניתן למצוא את ענבל בחיים, ולהציל את חייה.

בדיון העובדתי שערכתי לעיל, הגעתי לכלל מסקנה על סמך עדויות האנשים שהיו בזירת האירוע כמו גם עדויות המומחים וחוות דעתם - שענבל נפטרה לא לפני השעה 6:30, וסביר יותר שנפטרה אף לאחר השעה 8:00. משכך, לא נותר אלא לדחות את טענת המדינה שהמנוחה נפטרה בסמוך למועד דקירתה, היינו בסמוך לשעה 1:00 בלילה, עוד לפני שהגיעו לראשונה האב והדודה לתחנת המשטרה לדווח על העלמותה (בשעה 2:00 בלילה).

אם אלה הם פני הדברים, יש לקבוע מהן הפעולות הסבירות שהיה על המשטרה לבצע בכפוף לנתונים שהיו ידועים לה בשעה 2:00 בבוקר ולא על פי התוצאות הטרגיות, בבחינת "חוכמה בדיעבד".

"הבדיקה אינה בראיה של חוכמה לאחר מעשה... הבדיקה היא בראיה של חוכמה בעת המעשה" (עניין חמד לעיל).

ואכן, על פי הנתונים שנמסרו ליומנאי המצוינים בסעיף 255 בעמוד 54 לסיכומי ב"כ המדינה - "המדובר היה בבחורה צעירה ובגירה, אשר נעדרת מביתה כשעה אחת, ואשר לא הגיעה לאסוף את אחותה שחיכתה לה כ-10-5 דקות נסיעה מהבית, ברחוב יחד עם חברותיה ואשר היתה אמורה אף לתדלק את הרכב... מידע זה, לא

בית המשפט המחוזי מרכז

ת"א 770-12-07

היה בו כדי להצביע בזמן אמת על שאירע בפועל... חרף טענת התובעים, הרי שהמידע שמסרו למשטרה בשעה 2:00 לא היה כזה שהצביע על סכנה ממשית ומיידית לחיי המנוחה"- האמנם?

ב"כ המדינה אינה חולקת על פרטים אלו שנמסרו ליומנאי אך טוענת שאין בהם כדי להקים חשש שענבל היתה באותה העת בסכנת חיים.

בפרק העובדתי לפסק דיני דנתי ארוכות בטענה זו של המדינה ולא אכביר שוב מילים. רק אציין שעל שוטר סביר, שהוכשר לזהות מצבי חירום, להבין שמדובר במצב לא שיגרתי בו יש לטפל מיידית. היומנאי אף ניסה להתקשר למכשיר הפלאפון של ענבל אך זו לא ענתה, ענבל לא נמצאה באחד מבתי החולים באיזור, כמו כן היומנאי ידע שלא קדם להעלמותה של ענבל כל ריב - ועדיין לא נראה, באותה נקודת זמן ממש, שעסקינן במצב הדורש טיפול מידי? או לפחות כזה הדורש ניסיון לדלות פרטים נוספים מהמשפחה כמו גם להתקשר לחברותיה של ענבל?

כך גם באשר לאיכון – כאמור, כשהגיעו האב והדודה בשנית לתחנה סמוך לשעה 4:00 ונגבתה מהם עדות בסופה יצר קשר היומנאי עם דורית בן מאיר וסיפר לה את אותן הנסיבות שהיו ידועות למשפחה כבר בשעה 2:00. כששמעה דורית מידע זה פעלה לביצועו המידי של איכון. איכון זה יכול היה להיות מבוצע שעתיים קודם לכן.

לאחר איתורו של מכשיר הפלאפון ונוכח המידע אודות מיקומו היו צריכות להישלח למקום מספר ניידות כמו גם רכבי שטח המותאמים לתנאים בו אותר המכשיר, וניתן היה לגלותה בטווח השעות 4:00-4:30 בבוקר. לחילופין, במצב בו אותן ניידות לא היו מאתרות את מיקומו של הרכב בו נמצאה ענבל, ניתן היה להורות על הזנקת מסוק וזה היה ממריא לכל המאוחר בשעה 5:00 בבוקר -ועדיין ניתן היה למצוא את ענבל בחיים.

אכן, כטענת ב"כ המדינה, כפי שנאמר בפרשת וייס לעיל, לא ניתן להתעלם משיקולים ציבוריים שעה שמטילים אחריות בנוזיקין על המשטרה. נכון שלמשטרה משאבים מוגבלים ונתון לה שיקול הדעת להחליט על חלוקתם, ואין היא יכולה להפעיל את מלוא סמכויותיה בכל מקרה בו עולה חשש לפגיעה - אך על האיזון בין חובת המשטרה לשמור על שלום הציבור לבין החשש לפגיעה בשיקול דעתה להתבצע על פי נסיבות העניין – בנסיבות אלו שיקול דעתה של המשטרה היה לקוי בצורה קיצונית - וככל גוף שלטוני, גם למשטרה אין שיקול-דעת מוחלט, שיקול דעת זה כפוף לעולם לביקורת שיפוטית, לרבות ביקורת הדין הנזיקי.

בית המשפט המחוזי מרכז

ת"א 770-12-07

בפתח פסק הדין ציינתי שההכרעה במקרה שלפני תתקבל על סמך התשתית העובדתית שלפני ולא רק מתוך כוונה לגרום לשינוי נורמות התנהגות המשטרה – כך גם הביקורת השיפוטית מופנית כלפי מקרה בודד זה ונסיבותיו המיוחדות והמצערות ואין בביקורת זו כדי לצמצם את שיקול דעתה של המשטרה בתפקידיה השונים. עם זאת, הטיפול שניתן מצידה של המשטרה לתלונתה של המשפחה, עת בוחנים אותו על פי המידע שהיה בידיעתה באותה העת, "בזמן אמת" – היה לקוי ורשלני.

המדינה מעלה טיעון נוסף לניתוקו של הקשר הסיבתי שלפני לא ניתן לצפות ממנה שתחזה את מעשי הרוצח, הגורם המכריע לקרות הנזק, ועל כן על פי סעיף 264(2) לפקודת הנזיקין לא ניתן לראותה כאחראית לקרות הנזק.

איני מקבלת טענה זו. אמנם, הרוצח הוא הסיבה המכרעת לנזק, על כך אין מחלוקת, אבל המשטרה, שתפקידה להגן על תושבי המדינה, אמורה לצפות שאם מגיעה משפחה לדווח על העלמות בתם יתכן שמישהו פגע בה. אין מדובר כטענת ב"כ המדינה (סעיף 266 לסיכומיהם) **ב"תרחיש נדיר, קיצוני וחמור מבלי שהייתה אינדיקציה כלשהיא בזמן אמת להתרחשותו** – אכן מדובר בתרחיש חמור אם כי הגיוני ביותר שעה שמדווח על בחורה בת 20, נורמטיבית, הנעדרת זה שעה מביתה, מותירה את אחותה הקטינה ברחוב בשעה 1:00 בלילה, ונעלמת. בנסיבות אלו, שהיו ידועות עוד בשעה 2:00 בלילה, צריכות היו להדלק נורות אדומות שיתכן שמהו נורא קרה לענבל, שמישהו פגע בה, שהיא נמצאת במצוקה.

ב"כ המדינה מצטטים מפסקי דין שונים (עמוד 58 לסיכומיהם) מקרים בהם נקבע שמעשה חמור כמו רצח בכוונה תחילה אינו ניתן לצפיה. לתמיכה בטענותיהם צירפו ב"כ המדינה מקרים שונים: חברות שמירה שעובדיהן ביצעו מעשי רצח, חייל בשירות חובה בצה"ל שביצע רצח או אדם שהותקף בתחנת אוטובוס וביקש לחייב את חברת אגד בנזיקין – בענייננו, הנתבעת היא הרשות שאמונה על שמירה על ביטחון הציבור, וכשמגיעים בני משפחה ובפיהם נסיבות לא שגרתיות לא ניתן לטעון שכפי שחברת שמירה לא צפתה שעובד שהעסיקה, שלא היה כל מידע מוקדם או סממני התנהגות שהעידו על שעתיד לבוא ועל כן לא נמצאה אחראית בגין מעשיו – כך גם לא ניתן לחייב את המשטרה בנזק שגרם הרוצח מאותם טעמים ממש. על המשטרה ושוטריה להפעיל שיקול דעת, שכאמור היה לקוי מאוד, ולהבין שעסקינן בנסיבות קיצוניות ואף אם תסריט נורא של רצח לא עלה בראשם באותה העת אפשרויות רבות יתכנו, ובכולן מצויה ענבל במצוקה מיידית וממשית.

בית המשפט המחוזי מרכז

ת"א 770-12-07

העובדה שהרוצח הוא שגרם למותה של ענבל אין בה כדי לנתק את הקשר הסיבתי בין מחדליה של המשטרה לתוצאה המצערת שארעה, לנוכח העובדה שאם המשטרה היתה מתנהלת כנדרש – ניתן היה להציל את חייה של ענבל.

ב"כ המדינה נסמכה הן בסיכומיה בעל פה הן באלו בכתב על ת"א (מחוזי-ת"א) 1056/00 יורשי עזבון המנוחה נילי דבוש ז"ל נ' עיריית תל - אביב - המחלקה לכיבוי אש (לא פורסם, ניתן ביום 12.10.03). בו נדחתה תובענה נגד רשויות המדינה חרף התנהגותן הרשלנית שלא מנעה את מותן של שתי נשים בשריפה שארעה בבניין בו התגוררו. בפסק דין זה נקבע שהמנוחות נפטרו טרם הגעתו של רכב כיבוי האש למקום, ולכן "הפועל היוצא הוא שתקלות וליקויים שהיו בנושא הסולמות, היעדר ציוד, אי מציאת ברז המים מיידיית והיעדר לחץ מים, לא הם אלה שגרמו למות המנוחות. במילים אחרות, נותק הקשר הסיבתי בין החבות של הנתבעות 1 ו-2, שפורטה לעיל, לבין התוצאה של מות המנוחות... ברם על אף הפרת חובת הזהירות לא ניתן להגיע למסקנה, כי אלמלא האיחור ביציאת הכבאים לשטח ניתן היה לחלץ את המנוחות בעודן בחיים".

אכן, בפסק דין זה נותק הקשר הסיבתי שכן נקבע שהמנוחות נפטרו סמוך לזמן בו נמסר הדיווח אודות השרפה. לא כך בענייננו. כבר קבעתי על פי העדויות שהוצגו לי, שענבל לא נפטרה לפני השעה 6:30 בבוקר, ומשכך, לו פעלה המשטרה כמצופה ממנה היתה יכולה לאתרה עוד בשעה 5:00, מועד בו עוד היתה בין החיים. למעלה מן הצורך, אוסיף טעם נוסף בגינו לא ניתן ללמוד ממקרה זה לענייננו. באותו אירוע שרפה שארע "הכבאים שבשטח פעלו בצורה כמעט הירואית כדי לחלץ לכודים מהבנין... השוטרים שקיבלו קריאה והגיעו למקום עשו זאת תוך זמן קצר ועוד לפני הגעת הכבאים... המשטרה אינה חסינה מפני תביעות; אולם במקרה בו עסקינן עלה ממכלול העדויות והממצאים, כי השוטרים הגיעו לזירת האירוע תוך זמן קצר, פעלו לשמירת הסדר הציבורי במקום, שהיה סוער ורוגש מטבעו של דבר, ואף עזרו כאמור לכוחות הכיבוי... בעבודת השוטרים לא נפל כל דופי או רשלנות (הדגשות שלי-הג.) – ודאי שכך לא נהגה המשטרה בענייננו, ההפך הוא הנכון.

מקרה נוסף אותו מאזכרים ב"כ המדינה הוא ת"א (מחוזי-חיפה) 887/01 פלוגי נ' מדינת ישראל-משרד הבריאות (לא פורסם, ניתן ביום 4.12.05) והערעור לבית המשפט העליון - ע"א 291/06 פלוגי נ' מדינת ישראל-משרד הבריאות (לא פורסם, ניתן ביום 28.10.08) שם הוחלט ש"אף לו היה נקבע שהנתבעת התרשלה בטיפול

בית המשפט המחוזי מרכז

ת"א 770-12-07

בתובע, דין התביעה להידחות מן הטעם שלא הוכח קשר סיבתי בין ההתרשלות הנטענת לנזקיו של התובע". עם זאת נאמר עוד ש"אף הרופאים שטיפלו בתובע ללא קשר להליך המשפטי סברו כי הנזק המוחי של התובע נגרם על ידי אירועים היפוקסיים איסכמיים במהלך ההריון". (הדגשות שלי-הג.).

היינו, הפגיעה בתינוק שגרמה לשיתוק המוחין ממנו סובל התרחשה עוד טרם לידתו, ומשכך נותק הקשר הסיבתי בין רשלנות הרופאים, אם כלל היתה כזו, לבין הנזק לילוד. גם ממקרה זה לא ניתן ללמוד למקרה דנן – שהרי אם טענת המדינה, שענבל נפטרה בסביבות השעה 1:00 היתה מתקבלת או אז ניתן היה לקבוע שאכן לא הוכח הקשר הסיבתי בין התרשלות המשטרה לנזק שנגרם, אך משקבעתי שענבל היתה בחיים עוד בשעה 6:30 הרי שלו היתה המשטרה פועלת בזהירות הנדרשת, על פי הנחיותיה שלה, היתה יכולה לאתר את הרכב בו נמצאה ענבל בשעה 5:00 בבוקר בעודה בחיים, ולהצילה.

התובעים העלו גישה חלופית שלפיה אם לא אוכל להכריע מה היתה שעת המוות של ענבל גם אז יש לקבל את תביעתם על פי הלכת "הסיבתיות העמומה" שעל פיה יש לחייב את הנתבעים בגין העברת הסיכון של ענבל להנזק. היינו, התובעים יכולים לזכות בפיצוי, בשיעור חלקי ויחסי למידת החמרת הסיכון או הפגיעה בסיכויי החלמתה של ענבל שגרמה המשטרה במחדלה.

כמו כן טוענים התובעים שנגרם להם **נזק ראייתי** שכן נמנעה מהם האפשרות לבחון מה ארע לענבל בפועל מהטעם שהמכון לרפואה משפטית פגם בדגימות שנטלו מגופתה של ענבל בזמן הניתוח. בתחילה סרב המכון להעביר הדגימות ומשאלו הועברו כבר, בוצעו בהן חתכים שלא אפשרו לעשות בדגימות אלו שימוש נוסף. משכך, על פי דוקטרינת הנזק הראייתי, יש להעביר את נטל ההוכחה אל כתפי המדינה להוכיח שלא התרשלה כלפיהם.

משתי סיבות נוספות אלו טוענים התובעים יש לקבוע שהוכחה רשלנות המשטרה. משקבעתי את טווח השעות בו נפטרה ענבל (לא לפני השעה 6:30 וסביר יותר שאחרי 8:00) הרי שאיני נדרשת לדון בסוגיות אלו, שכן הקשר הסיבתי הוכח עובדתית מעבר לכל ספק - לו היו הנתבעים פועלים כמצופה מאדם סביר, ולמעלה מכך משוטר סביר, ניתן היה לאתר את הרכב בו נמצאה ענבל בשעה 5:00 בבוקר, שעה בה עוד היתה בין החיים, ולהציל את ענבל.

אעיר למעלה מן הצורך, שהתנהלות פרופ' היס בכל הנוגע לבדיקת הרקמות אינה ברורה לי.

בית המשפט המחוזי מרכז

ת"א 770-12-07

נוכח כל האמור לעיל, אני קובעת שקיים קשר סיבתי בין התנהלותה של המשטרה למותה של ענבל, ומשכך הוכחו יסודותיה של עוולת הרשלנות.

4. סוף דבר

אני קובעת שהמדינה אחראית ברשלנות כלפי התובעים, שכן חובת הזהירות הופרה וקיים קשר סיבתי בין הפרת חובת הזהירות לבין אי מניעת מותה של ענבל.

המזכירות תשלח עותק מפסק דין חלקי זה לב"כ הצדדים בדואר רשום, ותזמנם לישיבה ליום 10.10.10 שעה 8:30 לצורך קביעת לוחות זמנים להמשך שמיעת התיק.

ניתן היום, י"ט אלול תש"ע (29 אוגוסט 2010), בהעדר הצדדים.

הלילה גרסטל, שופטת - נשיאה